

Glasi o kulturnem programu avstrijskih Slovanov.

Ste ure, ko je tik konca prešlega leta dr. Živný, urednik „Parlamentärja“ zaradi veleizdaje stal pred porotno sodnijo na Dunaji, je bil prinesel najimennitniši, najvplivniši angleški časnik „Times“ poročilo o tej pravdi ter se je, kakor je že znano našim čitateljem začudil, da je bilo sploh možno osnovati tako zatožbo. In strokovnjaški list avstrijskih juristov je dal prvemu Londonskemu listu popolnoma prav ter je ob enem pokazal na nevarnost, da bi utegnilo trpeti dobro ime avstrijske justicije, potem ko je bil dr. Živný oproščen ne z veliko večino glasov, ampak samo s tolikimi, da je bilo še možno fórmalno izreči oproščenje. Konečno se je bil državni pravnik sam izrekel, da nima proti oproščenju nič, in je bilo potrjeno, da dr. Živný ni delaven kot politik, ampak kot učen slavist.

Vsled tega je celó Bismarkov organ „Norddeutsche Allg. Ztg.“ pritrdil, da z izidom navedene veleizdajske pravde je bil kulturni panslavizem potrjen v Avstriji.

V resnici je ta kulturni program popolnoma notranje delo avstrijskih narodnostij, katere se smejo po ustavnih členih, sosebnó po XIX., po svoje urediti na znotraj, takó, kakor spoznajo, da je za njih razvoj in obstoj najugodniše. V takem zmislu so sprejeli ta program tudi ruski listi, ki zdaj intenzivno težé potem, da bi prišli do jasnega v odnošajih do avstrijskih Slovanov. To je razvidno iz naslednjega. Ruski list „Novoje Vremja“ je želel imeti od dr. Živnega, ki zdaj začasno biva v Peterburgu, pojasnil o kulturnem programu avstrijskih Slovanov, in na to je priobčil obširnišo izjavo. To izjavo so si dali celó brzojaviti nekateri avstrijski nemški listi, in so jo potem ponatisnile v celoti tudi mnoge avstrijske slovanske novine.

Dr. Živný je rekel po „Novem Vremeni“, da Avstrija je avstrijskim Slovanom potrebna, da Slovan more biti dober, pošten in odkritosrčen avstrijski patrijot in zvest podanik avstrijskega cesarja.

„Kaj more rešiti avstrijske slovanske narodnosti pred ozkim partikularizmom in sebičnostjo pojedinih narodnostij, kakor tudi Avstrijo? Očitno, samo jedno sredstvo, da se avstrijski Slovani odrečejo vsakateri politiki in polagoma duševno združijo v duhu, cerkvi in literarnem jeziku.“

„Od staroslovenskega jezika, od jezika sv. Cirila in Metoda, so se oddaljili zapadni Slovani; ruski narod jedini je ohranil, razvil in za narodove potrebe razširil in priredil staroslovenski jezik. V tem imajo Rusi veliko zaslugo, in zato jim morajo biti zapadni Slovani hvaležni. Ako torej prevzamejo vsi Slovani ruski književni jezik za svoja znanstvena dela, ali se to pravi izdajati Avstrijo, pospeševati izmišljene politiške načrte Rusije, odrekati se narečjem lastnega naroda? Nikakor.“

Ker je ruski jezik samo razvit, razširjen staroslovenski jezik, od katerega so se oddaljili zapadni Slovani, imajo poslednji popolno pravico, da se zopet povrnejo k temu jeziku, in zaradi tega ni nobene politiške nevarnosti. Dokler nimajo avstrijski Slovani skupnega literarnega jezika, je moč dvajset milijonov avstrijskih Slovanov popolnoma neplodna. V literarnem pogledu ostane teh 20 milijonov suženj tujemu jeziku: Pojedini slovanski narodi v Avstriji so premajhni, in ne morejo delovati vspešno na znanstvenem polji, kakor jim je to nedavno tudi očital prof. Beer v državnem zboru.

Kar se dostaje cerkve, je to za Slovane popolnoma narodno vprašanje. Po dedovana cerkev Slovanov je cerkev sv. Cirila in Metoda. ¹⁾

Na izjavo dr. Živnega dostavlja isto „Novoje Vremja“ od 29. maja t. l.: Mlačnost ruskega občinstva nasproti slovanskim vprašanjem je bila kaj naravna za poslednjih let. Bolgarske burke so pa isto občinstvo še bolj ohladile. Kar se dostaje pa programa, ki ga je navedel

¹⁾ O tem govori dr. Živný obširniše, v zmislu, kakor je stvar objavil „Sl. Svet“ pod naslovom: „O cerkvenih obredih“ itd.

dr. Živný, je pač brez dvombe simpatičen in tak, ki je v naši dobi jedino možen. Že od nekdaj so hrepeneli učeni Slovani po takih skupnih kulturnih vezilih v književnosti in cerkvi. Dr. Živný, kakor vsi njegovi predniki na tem polju, imajo povsem prav, da brez takih vezil se zapadni Slovani ne rešijo izpod jarma nemštva.

Krivo so doslej sodili, kakor da bi bili drugi Slovani potrebni Rusiji. Rusija ima dovolj moči, da se razvija tudi kulturno sama, z lastnimi sredstvi. Drugi Slovani pa potrebujejo duševnih vezij z Rusijo. Zato pa je potrebno, da je politika ruska v interesu neruskih Slovanov mirna; kajti zamejni Slovani ne potrebujejo ruskih bajonetov, ampak rusko kulturo, proizvod mirno uspešnega delovanja. In ne samo to: neruski Slovani potrebujejo miru tudi zategadel, ker bi v nemirnih časih nikakor ne mogli reševati se od tujega, duševnega pritiska. Kulturni program avstrijskih Slovanov zahteva, da živi Rusija pro domo sua, in da neruski Slovani sami skrbijo, da rešijo svojo narodnost. Preverjeni smo, da je Rusija vzrasla že toliko, da se more bojevati s kulturnimi pomočki. Taka orožja zmagujejo v rokah naših prosvetljenih sosedov.

Kakó se je bojevati uspešno s kulturnimi sredstvi, je pokazala Nemčija kot najpraktičniši kulturni bojevnik. Berolinska patrijotska društva delajo že več desetletij, da bi ponemčila avstrijske in druge Slovane. Ta društva snujejo nemške šole, nemške knjižnice, nemške čitalnice med temi Slovani, snujejo ože zveze z nemškimi publi-

cisti, založniki, knjigarji. Tudi Italija je začela poslednji čas jednako delovati med južnimi Slovani. S takimi izključno kulturnimi ukrepi in pomočki, ki niso nikakor v nobeni politiški zvezi, ponemčujejo Nemci Slovane. Misliti bi bilo, da bi prišli z enakimi sredstvi, rabljenimi v podporo narodnosti Slovanov, še do obilniše žetve. Poleg tega spadajo taka sredstva, ki nimajo ničesar opraviti s politiko in diplomacijo, ne samo v obor pravic, ampak tudi dolžnostij vsakega naroda, ki se zaveda svoje kulturne sile.

Toliko iz časnika „Novoje Vremja“. Celoto članka je brati n. pr. v avstrijskih časnikih „Krom. Nov.“, „Parl.“ itd.

Peterburški „СВѢТЪ“ (Svět) pravi o izjavi dr. Živnega: „Ta program si brezdvombeno pridobi simpatij vseh slovanskih plemen in ta program ima bleščečo „bodočnost“.

„Politik“ in druga sorodna češka in poljska glasila pa zavračajo ta program. S te vrste listi se pa vjemajo — madjarski listi in sosebnó tudi Dunajski „Fremdenblatt“, ki se vselej rad vtika v notranje narodne in kulturne zadeve avstrijskih Slovanov.

Vsekakor je pomenljivo, da „Fremdenblatt“ hoče žrtvovati rajši celó toliko povdarjeni državni jezik, („Staatssprache“), nego da bi pripoznal potrebo, da se avstrijski Slovani kulturno okrepijo na korist sebi in Avstriji. O drugih glasih pa prilično.

Nemški Schulverein med štajerskimi in koroškimi Slovenci pa šolska gosposka.

Slovenski državni poslanec gospod dr. Gregorec je 3. maja t. l. v državnem zboru govoril po steno-grafskem med drugim zapisniku takó-le:

Visoka zbornica! Člen 17. državnega osnovnega zakona veli: „Pravica najvišjega vodstva pri vsem odgojevanju pripada državi.“ To pravico izvršujejo: naučno ministerstvo, deželni in okrajni šolski nadzorniki in naposled deželni, okrajni in krajni šolski sveti.

Drugi, a mnogo bolj sloviti, 19. člen pravi v 3. odstavku: „V deželah, kjer prebiva več narodov, treba je javne šole tako urediti, da bode, ne da bi kdo prisiljen bil učiti se drugega deželskega jezika, vsak narod za izomiko potrebnih sredstev imel v svojem jeziku.“ S temi besedami priznava se vsakemu avstrijskemu narodu pravica vsaj do narodne ljudske šole ter se mu ta pravica zajamčuje po državnem osnovnem zakonu. Meni je narodna šola tista, kjer materinščina velja kot jedini poučni jezik v vseh predmetih, in se drugi deželski jeziki uče le kot neobligaten predmet.

S tem zlagajo se besede 19. člena, katere se nahajajo v njegovem prvem odstavku: „Vsak narod ima nedotakljivo pravico varovati in gojiti svojo narodnost in jezik.“ Te besede so modro premišljene. Narodnost obseza več nego samo narodni jezik; ona obseza vse zunanje in znotranje

življenje narodovo, njegovo pleme ali rod, njegove kulturne posebnosti, kakor se ta pojavljajo na svetlo z ozirom na vero, socialni red, na nrvnost, pismenost, umetelnosti in znanosti, na običaje ali navade. Vse to izraža se naposled najlepše in najbolj nežno v narodnem jeziku, v materinščini, v tej živi narod. Kjer popuščajo materinščino, ondi narodnost — umira. (Poslanec Gregor: tako je!) In tukaj je najtehtnejši vzrok, zakaj sleharni narod avstrijski zahteva materinščino kot jedini poučni jezik v ljudskih šolah. S takšnim zahtevanjem zlagajo se vsi odličnejši pedagogi in učniki vseh omikanih narodov, zlasti nemški. Ti na primer pravijo: „V otroku je treba misli vzbujati v materinščini, in vsled tega moramo gojiti najprvo materinščino. Res da časih zelo nadarjeni otroci premagajo takoj vse težkoče pri učenju tujega jezika. Toda vselej zaostane nekoliko jako nepovoljnih posledic: otrok meša tuje besede med besede svojega materne jezika, nima prave ljubezni ne do starišev, ne do domovine, ne do materinščine. Čestokrat mu zmanjka najpotrebnejših izrazov, ves značaj omahuje. Le materinščina vtične človeku pravi narodni značaj v dušo. (Poslanec dr. Vitezič: jako resnično!) Zatorej nemški stariši naj ne pripuščajo, da bi njihovi otroci učili se katerega tujega jezika, dokler niso v svoji nemški materinščini dovolj trdni.“ Tako pravijo nemški pedagogi. Ob priliki, ko je v Berlinu l. 1886. zboroval veliki kolo-

nijalni shod, izrekel je profesor Knoll sledeče pomenljive besede: „Otroku ne smejo drugega jezika vrinjavati, dokler se njegovo duševno življenje z materinščino ni tako tesno spojilo, da se zanaprej vse njegovo mišljenje v besedah izvršuje skozi celo življenje samo v materinščini.“

Vsled tega mislim, da smem tako izraziti se: jedino pravo in resnično je tukaj to, kar člen 19. državnih osnovnih zakonov vsakemu avstrijskemu narodu priznava in jamči, namreč narodna šola, v kateri velja materinščina kot jedini poučni jezik. Kako vedejo se temu nasproti c. kr. avstrijske šolske oblasti? Moram reči, da izrekom teh pedagogov in ukrepom osnovnih državnih zakonov popolnoma pritrjujejo, jih tudi jako vestno izvršujejo, kedar gre za nemške otroke, za nemško šole. Toda, žali Bog, treba mi je pristaviti, da jih šolski uradi precej pozabijo, šestokrat celo zatajijo, kedar velja za slovanske otroke in slovanske šole. Slednje godi se zlasti v deželah, kjer živi več narodnostij; na Šlezkem, Moravskem, Štajerskem, Koroškem, nekaj časa tudi na Kranjskem, naposled na Goriškem, Tržaškem in v Istriji. Tukaj vedejo se c. kr. šolski uradi, kakor da bi jim glavni nalog bil hitro ko mogoče postaviti nemški most od Krnova na Šlezkem do Trsta ob Jadranskem morju. Kakor kafra zgine jim zdajci člen 19. državnih zakonov, na § 6. ljudsko-šolskega zakona pozabijo, pedagogov največjih načela zavržejo, samo da morejo Slovane nemčiti. V dokaz povedanemu hočem opisati šolske razmere na Koroškem in Štajerskem, kolikor so namreč s c. kr. šolskim nadzorstvom v zvezi.

Slovenci štajerski in koroški imeli smo od časa Marije Terezije in cesarja Jožefa naprej le nemške šole. Tudi katekizem bil je nemški. To je trajalo blizu 100 let in še le sedaj so izprevideli, kako brezkoristne so takšne šole, ter so za ministrovanja Bachovega dovolili blagodušnemu slovenskemu domoljubu, knezoškofu Slomšek, v ljudskih šolah na Koroškem in Štajerskem uvesti slovenščino kot poučni jezik. Tako je zgodilo se, da so Slovenci ob času, ko je obveljal 19. člen državnega osnovnega zakona od 21. decembra 1867., imeli slovenske ljudske šole, katero posest jim je ta zakon sedaj zajamčil.

Ta dogodek je prisilil nemčevalce misliti na druga pota in nova sredstva. Izbirčni v tem poslu nikakor niso bili. Najprvo poslužijo se § 6. šolskega zakona od dne 14. maja 1869., kateri veli: „O poučnem jeziku in o poučevanju v drugem deželjskem jeziku razsoja deželni šolski svet, zaslišavši tiste, kateri šolo vzdržujejo, t. j. krajni šolski svet. No, in sedaj planejo nemškutarji nad slovenskega kmeta ter ga obdelavajo in mu blebetajo, kako strašno potrebna je nemščina za njega in za njegove otroke, da jim veruje naposled. Kmalu sklenejo v posameznih krajnih šolskih svetih prositi šolske oblasti, naj skrbijo, da se bode v ljudskih šolah učilo „več nemški“. (Čujte, čujte, na desnici!) Prošnje so takoj uslišane, to pa tako, da sedaj slovenski kmetje, kjer se že zavedajo svoje narodnosti, vse močno obžalujejo. V svojej preveliki zaupnosti mislili so, da bode slovenščina še zanaprej v šoli ostala kot poučni jezik, ker se to samo po sebi razumeva in zdrava pamet zahteva. Toda tukaj so se hudo zmotili. Šolske oblasti so iz domnevnega učnega predmeta (nemščine) kar meni nič tebi nič — napravile poučni jezik. Na ta način izgubili smo več kakor 100 slovenskih šol. (Čujte, čujte, na desni.) Najprvo so slovenščino izpodrinili iz višjih razredov, jo potisnili v nižje, nekaj časa je še trpelo v prvem poluletji prvega šolskega leta, a naposled so jo popolnem zapodili iz šole.

Koliko premorejo takšne šole za ljudsko omiko, to je jedini sedanji slovenski poslanec koroški, g. Muri, izpovedal letos dne 19. januarja v deželnem zboru koroškem. Besede so preproste, a tem bolje srca pretresujoče. Prosim dovoljenja, da jih prečitam:

„Slovenski otroci, takšne (ponemčene) šole obiskavajoči, naučijo se tam nemški čitati ali brati, toda malokdaj razumevajo, kaj so čitali. Naučijo se tudi nemški pisati. Vendar to nima nobene vrednosti za nje, ker ne dospejo nikoli do one završenosti v nemškem jeziku, da bi mogli le jeden sam sestavek pravilno nemški zapisati. O drugih predmetih, na pr. o zemljepisji, prirodopisji itd. še niti govorim ne. Kajti samo ob sebi je umevno, da slovenskih otrok na deželi ne more toliko v nemščini takoj napredovati, da bi se teh predmetov s pridom učil v nemškem jeziku. Jako pogosto se tudi zgodi, da pošiljajo v šole, kjer so le slovenski otroci, učiteljev nemških, ki slovenski nič ne umejo.“

Tako je letos govoril javno jedini deželni poslanec koroških Slovencev. Gospod deželni predsednik pl. Schmidt-Zabjerov mu je pa odgovoril: „Poučuje se tako, kakor so postavno vprašane občine želele.“

Te besede so sedaj le nekoliko resnične, nekaj pa neresnične. Resnične so tam, kjer so nemškutarji slovenske kmete pregovorili in ociganili, da so ti narodnemu jeziku v šolah odpovedali se, ter še niso spoznali, kako je to krivo in škodljivo. Tukaj je res tako, kakor je deželni predsednik izpovedal. Niso pa več resnične njegove besede tam, kjer so slovenski kmetje svoje narodnosti zavedeli se, pomoto spoznali in sedaj poprejšnje svoje slovenske šole terjajo nazaj. V to svrhu dopošiljajo šolskim oblastim številnih prošenj, žalibože dosedaj še zmirom — zastonj. (Čujte, čujte! na desni.), kakor je v tej visoki zbornici že večkrat bilo povedano. Dostavljam temu le naslednje, kar osvetljuje kako se šolske oblasti vedejo nasproti tem prošnjam. Prav značljivo je. Šolska občina Glineska pri Celovcu vložila je prošnjo pri okrajnem šolskem svetu za slovensko šolo. Takoj pokliče predsednik tega sveta zastopnike šolske občine pred sebe ter jih nagovori: pogledite me, tudi jaz sem Slovenec, le nemščini se imam zahvaliti, da sem postal takšen gospod, kakoršen sem, namreč okrajni glavar. (Čujte, čujte! na desni.) Te besede kar poparijo kmete ter jih toliko prepričajo, da so takoj svoje podpise na prošnji za slovensko šolo — preklicali. Podobno godilo se je prositeljem iz Bilčevasi. Trem šolskim občinam v okolici Rožeški izdelal je slovenski advokat prošnje za slovenske šole. Redno podpisane odpošlejo se. Kmalu za tem pridrvi predsednik dotičnega okrajnega šolskega sveta, okrajni glavar Prakselmajer, in obdelava prositelje tako dolgo, da naposled prekličejo prošnjo. Nekaterim pa, ki se niso hoteli udati, zakliče oblastno: „Storite, kar hočete, slovenske šole ne dobite nikdar ne.“

Iz tega sklepam tako: Kedar slovenski kmetje v svojej nevednosti nekaj zahtevajo, kar nasprotuje državnim osnovnim zakonom, kar se ne ujema s pedagogičnimi načeli, kar je tedaj nespametno, zmatrajo to šolske oblasti kot pedagogično modrost, katero je treba takoj izvršiti. Kedar pa isti kmetje zapazijo, da so se zmotili, da so nekaj zahtevali, kar je protivno državnim osnovnim zakonom in pedagogičnim načelom, in sedaj zahtevajo nekaj pametnega, odbijajo jim njihove prošnje, ter jim pravijo: slovenske šole ne dobite nikdar ne!

Gotovo je, da takšno postopanje zoper Slovence se nikakor ne ujema s hvalisano nemško poštenostjo in pravicoljubjem. Toda na čast pravim, poštenim in pravicoljub-

nim Nemcem domačim, morem reči, da se ti najmanje ukvarjajo kmete slovenske begati in loviti. Prvi so tukaj le priseljeni tujci, nameščeni uradniki, profesorji in učitelji v zvezi s slovenskimi odpadniki. Te baže ljudje imajo dovolj brezozirnosti v sebi, napuha in sovraštva do Slovanov, kar jih sposablja za najhujše beganje narodov.

V pospeševanje ponemčevanja Slovencev zasveti se nemškutarjem nova misel. Zapazili smo namreč, kako imajo Nemci povprek več denarja nego Slovani. Sklenejo torej Slovanom, zlasti Slovincem, narodnost v šoli kar odkupiti. Ta misel bila je res vredna sedanjega denarnega veka, nekoliko izvorna in času zelo primerna. Ravno kar so namreč osnovali „nemški Schulverein“. Tako-zvani „fakcijski“ nemški liberalci sklenili so grofa Taaffe-ja in njegovo ministerstvo podreti, naj velja, kar velja. V to svrhu posnemajo silnega Bismarcka v Berlinu, ki je neubogljivim konservativcem in liberalcem se zagrozil s socialisti, rekoč: Acheronta movebo. Da bi ministra Taaffe-ja vrgli, poženejo fakcijski liberalci barko zoper njega med ljudstvo. „Nemštvo v Avstriji je v nevarnosti“, upijejo na glas, ključje iz pruske Nemčije pomoči in osnujejo opirajoč se na „Allgemeinen deutschen Schulverein“ v Berlinu poseben avstrijski „nemški šulverein“. Prične se ravs in kavs med avstrijskimi narodi, kakoršnega še do te dobe ni bilo.

Gospoda! Izrečem javno, da zoper „nemški šulverein“ nimam ničesar, dokler ostane le šolsko društvo. Ako Nemci mislijo, da je kje narodnost njihova v nevarnosti, imajo narodno pravico in dolžnost, hiteti na pomoč. Toda, reč postane drugačna, ako pomislimo, da „šulferajnovci“ na svojih javnih shodih o šolstvu najmanje, o politiki največ in najhujše govorijo, ako zremo, kako nemški šulverein ne skrbi najprvije za nemške otroke, ampak slovenske lovi, kako se nadalje nemški šulverein vmešava v naše javno šolstvo ter tukaj učitelje z denarjem zavaja v nepokorščino državnim zakonom, šolske občine s posojili skuša zvoditi, da se odpovedo narodnemu jeziku v šolah, kako naposled s svojim beračenjem v inozemstvu drugim avstrijskim narodom slabe vzgleda daje in si c. kr. šolske oblasti prizadeva podložne storiti in sploh sebe vrniti na njih mesto. To nam Slovanom ne more vse jedno biti. Da bi avstrijske šolske oblasti bile podložne pruskemu nemško-avstrijskemu šulvereinu in službovale njegovim strankarskim nameram, tega Slovani ne moremo trpeti, zoper to moramo odločno ugovarjati.

Voditelji nemškega šulvereina sicer navadno tajijo, da bi ta bil politično društvo. Pritrdim, oziraje se na pravila njegova. Toda nam Slovanom ta pravila nikakor niso merodajna. (Tako je! na desni.) Pri ocenjavi nemškega šulvereina gledamo le na njegovo dosedanje delovanje, na izkušnje, katerih smo si zadnja leta dovolj nabrali. Slovani že vemo, pri čem da smo z nemškim šulvereinom. Govornik omenja dalje, da je nemški šulverein tudi političnega pomena, ter da ga podpirajo tudi c. kr. šolske oblasti. Potem nadaljuje: Vpliv c. kr. šolskih uradov, nemškemu šulvereinu prijaznih, zapazimo pred vsem, kedar velja kje ustanoviti in ohraniti kakšno njegovo šolo. Čehom so delali mnogovrstnih preglativ, predno se jim je dovolila na Dunaji češka šola. Znano je tudi, koliko težkoč imajo šolske sestre čestokrat največ pri c. kr. šolskih oblastih, kedar hočejo kje ustanoviti katoliško odgojališče. Pri nemškem šulvereinu vrši se vse to jako hitro in gladko. Morem celo reči, da gledajo čestokrat šulvereinu kar skozi prste. Trpijo namreč na šulvereinskih šolah učiteljev, katerih sposobnost za versko-nravno odgojo mladine je pač jako dvomljive vred-

nosti. V rokah imam za to nepobiten dokaz od samega deželnega šolskega sveta štajerskega, čegar najnežnišo naklonjenost nemškemu šulvereinu vsak rad priznava.

Govornik prebere dokument o posebnem zgledu na to stran ter pravi dalje:

Lani dne 30. avgusta je poročevalec na občnem zboru nemškega šulvereina na Dunaji zbranim govoril te besede: Skoro nam že preseda vsako leto zatrjevati, da nam niti na misel ne pride naše (šulvereinske) šole za koga drugega ustanovljati, nego za nemške otroke.“ Temu moram ugovarjati vsaj kar se dostaje Štajerskega. Tukaj imam naslednjih šulvereinskih šol.

Prva je ona v Pekrah, ponemčurjeno: Pikerndorf. V to so nemški posestniki vinogradov in pristav slovenske otroke svojih vincarjev in delavcev kar ugnali. In ker še dovolj napolnjena bila ni, so zvalili še drugo deco tje, deleč med njo jestvin, sladčic in oblek. (Poslanec dr. Gregř: tako delajo povsod!) V tej šoli so malone samo slovenski otroci.

Druga privatna šulvereinska šola bila je osnovana v Razesnji, ponemčurjeno: Rosswein. Ondi je sedaj 8 nemških ali ponemčenih in 90 slovenskih otrok. (Čujte, čujte na desnici.)

Iz pisma, katero sem prejel iz Sevnice, povzamem, da so na tamošnji privatni šulvereinski šoli le slovenski otroci in samo dva nemška, katere je novi nadučitelj in Salzburga vzel seboj. (Poslanec dr. Vitezič: vse le defenzivno!) Zatorej ne verjamem poročevalcu šulvereinskemu nič, pač pa tistemu šulvereinskemu učitelju, ki je lani, ko je bilo zborovanje Mariborske podružnice nemškega šulvereina, zastran te reči izpovedal nekaj jako zanimivega. Mislim, da more šulvereinski učitelj najbolje vedeti, česa terja od njega nemški šulverein, in kakšne namere ta ima. Značljivo je torej, kar je mož izpovedal, namreč to (bere):

„Namen nemškemu šulvereinu je v tistih nenemških krajih, kjer še Nemci gospodujejo, te ohraniti. Za tem moramo skušati, kolikor največ mogoče otrok nenemške narodnosti v naše šole spraviti in jih tukaj ponemčiti (Čujte, čujte! na desnici), da ondi svojo narodnost ukrepimo ter si tla pripravimo za nadaljnjeje postopanje.“

To je vendar odkritosrčno in se ujema s podatki, katerih sem bil navedel. Ni torej resnično, da bi nemškemu šulvereinu glavna skrb bila za nemške otroke. To ni res. Marveč in pred vsem ukvarja se s slovensko deco, to vabi in sili na mnogovrstni način v svoje privatne šole, da jej hitro ko mogoče zamori kal ljubezni k materinščini, izneveri slovenski narodnosti ter priklopi nemški. To, gospoda, je novošegno ropanje otrok. (Jako res! na desni.)

Nemški šulverein dobro vé, da s svojimi privatnimi šolami ne bode veliko opravil in Slovanov v ogromnem številu ne ponemčil. Zato si prizadeva vrniti se v javne šole in vplivati na šolsko oblast. V to svrho izkoristi si najprvo denarne stiske onih šolskih občin, katere so prisiljene kakšno novo poslopje staviti, staro razširiti itd. Tedaj pridejo mešetarji nemškega šulvereina in ponujajo posojil brez obrestovanja.

No, in kaj zahtevajo za ono ponudbo? Nič drugega, nego, da šolska občina se odpove materinščini v ljudski šoli (Čujte! na desni); mora namreč v redni seji skleniti, da poprosi dotično šolsko oblast, naj uvede v šolo nemščino kot poučni jezik. Se ve so dosedaj naše šolske oblasti takšnim prošnjam vselej ustregle. Tukaj moram vendar reči, da na takšen način

Slovenec narodnost v šoli naravnost odkupujejo. Med Slovenci je že zavladal pregovor: šolska občina, na primer Slovenje Bistriška, je svoje otroke nemškemu šulvereinu prodala, recimo, za 4000 gld., Slatinska tudi za 4000 gld., Svičinska za 3000 gld., Radvanjska za 1300 gld., Razvanjska za 600 gld. (Poslanec dr. Gregr: no, to je že prav po ceni!) To je pravo novošegno barantanje z ljudmi, da se nemštvo reši. Kaj pa poreko k temu c. kr. nadzorne šolske oblasti? Vse potrdijo. Imam za to poseben dokaz. Kakor sem že opomnil, je taka šulvereinska šola v Razvanji. V njej je 90 slovenskih, a samo 8 nemških otrok. Še celo deželni šolski svet v Gradcu se je obotavljal meni nič tebi nič samo nemščino uvesti kot poučni jezik. Toda nemški šulverein je prouzročil, da je šolska občina zopet prosila za golo nemščino, in tedaj je pritrnil deželni šolski svet. Tako mora 90 slovenskih otrok odpovedati se materinščini. Tukaj ne velja več člen XIX., na § 6. šolskega zakona se pozablja, merodajen je le denar nemškega šulvereina.

Gospoda moja! Pri nas se temu nihče ne čudi. Vsaj vemo, da so malone vsi udje deželnega šolskega sveta in okrajni šolski nadzorniki udje nemškega šulvereina. Naše šolske oblasti na Štajerskem in Koroškem so z malimi izjemami v rokah nemškega šulvereina in so njemu zapisane. To vidimo, kako učitelje predstavljajo. Naj le jeden ali drug šulvereinljan s prstom migne, in učitelj mora iti. V dokaz bodi ta slučaj. V Radvanji zunaj Maribora imajo večrazredno šolo, kjer je vsolanih 53 nemških in 107 slovenskih otrok; toda poučni jezik je le nemški. Jeden izmed učiteljev se vendar usmili ubogih slovenskih otrok ter časih ž njimi slovenski izpregovori. Tukaj ga zatožijo pri šolske oblasti in učitelj je prestavljen. Le migljaj in učitelj pojdi!

Nemški šulverein prime še jedenkrat za možno ter jo položi pred učitelje na slovenskih šolah ponudivši jim „častni dar“. (Čujte, čujte! na desnici. Poslanec dr. Vitezič — lepi „častni darovi“ to!) Pravi: kaj hočete imeti, da še marljiveje, pridneje in trdneje nemškutarite, nego do sedaj? To spominja človeka na znani prizor ali pogovor farizejev z Judežem Iskarijotom. Ta je pritrnil in prodal Krista Gospoda za 30 srebrnikov, a nekateri učitelji na slovenskih ljudskih šolah, kakor Slovenci pravijo, takšni „Judeževi denar“ prejemajo od nemškega šulvereina v znesku od 30 do 100 gld. Kaj morajo za to storiti? To hočem na posebnem slučaju pokazati. Na Vojniku, ponemčeno Hohenegg, je šola štirirazrednica. Malone vsi otroci so slovenski. Vodja one šole prejema 100 gld. na leto od nemškega šulvereina kot „častni dar“. Nedavno mu je deželni šolski svet z naredbo, o katerej je v tej visoki zbornici že govorilo se, ukazal nemški jezik, računstvo in telovadstvo učiti v nemškem poučnem jeziku. Toda šulvereinska „Ehregabe“ prouzroči, da oni Vojniški pedagog v svojem razredu poučuje v nemščini — vse predmete. (Čujte, čujte! na desni.) Na ta način prelomi ta učitelj sleharni šolski dan odredbo svoje predpostavljene mu šolske oblasti in ob jednem greši zoper državni osnovni zakon, kateri zvesto in sveto izpolnjevati je v prisegi za službo slovesno obljubil. Nemški šulverein torej, deleč „častne darove“ ali „Ehregabe“, zavaja naše učitelje v nepokorščino, da se pregrešijo zoper državni osnovni zakon in se izneverijo dolžnosti, katero so izpolnjevati prisegli.

Gospoda moja! To žali nrvnost! Ako je kedaj lepa beseda slabo dejanje prikriovala, tukaj je to gotovo. Učitelj naj bi zatajil svojo narodnost, nje otroke pehal germanizaciji v žrelo, izneverjajoč se svetelj prisegi — zavoljo šul-

vereinskega denarja! Mislim, da to ni „častni dar“ ali „Ehregabe“, marveč to je „sramotni dar“, ali „Schandgabe“, sramota za tistega, kateri da, sramota za onega, ki prejme. (Zelo resnično! na desni.)

Kaj pa rečejo tukaj c. kr. šolske oblasti? Molčijo in molče pritrjujejo tako zelo odkrito vršče se podmitovanje in zavajanje učiteljev, da prelomijo sveto prisego in so nepokorni državnim osnovnim zakonom. Vse zaupanje v javne šole mora izgubiti naše prebivalstvo, zlasti slovansko. Kaj bi rekel vojni minister, ako bi privatno društvo, dobivajoč denarjev, recimo iz Italije ali Rusije, podmitovalo c. kr. oficirje, da se izneverijo svojej prisegi? Tega bi nikakor ne trpel!

Opozorim še na jedno posledico! Nemcem je na voljo dano, na Prusko po denarje hoditi za svoj nemški šulverein. No, tedaj pa tudi nima nihče braniti, ako bi tudi naši Italijani hiteli z možnjo na Laško, Rumuni v Bukarešt, a Slovani v Beligrad ali — v Moskvo. Nevolja mi trga srce, kadar pomislim, da se kaj takšnega pri nas godi v pričo c. kr. šolskih nadzornih uradov ter se vrši tako ostudna germanizacija, tako nespodobno barantanje z deco, ljudmi, dušami.

Zgodovina nam priča, kako so nekaj Turki ropali krščanske otroke, da so jih doma pretvorili v mohamedane, janičarje in Turke. Madjari kupujejo ubogih slovaških starišev otroke, premeščajo jih v madjarske vasi in trge, kjer jih pomadjarijo; in te Turke in Madjare posnema pri nas v Avstriji nemški šulverein! Mislim, da je to za nemški, 60 milijonov broječi mogočni in slavni narod malo dostojno. (Dobro, dobro na desni.)

Cesarski namestnik salzburški pozdravljaj je v imenu vlade šulverein, ko je ta ondu obhajal svoj občni zbor. (Čujte! čujte, na desni.) Nam Slovanom se je to prav čudno zdelo. (Zelo resnično!) Gospod namestnik je takrat izražal nadejo, da si bode nemški šulverein tudi za (avstrijsko) državo zaslug nabiral in za njene kulturne naloge. Ako misli namestnik pri teh kulturnih nalogah na ponemčevanje Slovanov, moram tu pristaviti še dva druga ali še više postaviti nad njega. To sta predsednika deželnih šolskih svetov v Gradcu in Celovcu. Zlasti pa je tukaj vse hvale vreden cesarski namestnik v Gradcu kot predsednik deželnemu šolskemu svetu štajerskemu. Kajti česar Slovenem nemškutarji ne morejo izciganiti, nemški šulverein ne odkupiti, to umeta omenjena gospoda s svojimi šolskimi nadzorniki izžmikati. Govorilo se je že tukaj, kako je zabranil slovenskemu okrajnemu zastopu Ptujskemu začeti poslovati, da se med tem stari nemško-liberalni okrajni zastopniki iz sebe izvolili na 6 let novi okrajni šolski svet. Namestnik skušal je opravičiti se v deželnem zboru štajerskem. Rekel je, da še ugovori zoper volitev teh okrajnih zastopnikov niso vsi rešeni po rednih prizivnih uradih. Vendar to ni resnično, in je izgovarjanje v stiskah. Takšni ugovori morajo o pravem, po zakonu določenem času biti vloženi in rešeni. Ko preteče v zakonu določeni obrok, ne smejo se ne vlagati ne reševati. Mene so tako poučili, da so vsi vloženi rekurzi že lani meseca oktobra bili rešeni, in zatorej namestnik letos meseca januarja ni mogel lahko reči, da še stvar ni pri kraji.

Ustrezajoč sopsolancu g. dr. Viteziću navajam, kako so dež. poslanca g. Spinčiča, profesorja na učiteljski v Kopru, premestili v Gorico na izobražališče učitelje, to pa zaradi tega, da bi mu poslanstvo vzeli, ker ne prebiva več v Istriji, kjer je bil izvoljen. Zgodilo se je baje to vsled ovadbe po društvu:

„Societa politica istriana“, kakor bi gospod Spinčić bil agitiral kot okrajni šolski nadzornik za slovansko stranko. Ako je temu res tako, je prav značljivo za razmere v Istriji.

V deželnem šolskem svetu v Gradcu nimamo Slovence nobenega postavnega zastopnika. Prepuščeni mu smo na milost. Kot deželni šolski nadzornik posluje še vedno mož, ki nima vseh postavnih lastnosti; deželni šolski zakon štajerski določuje namreč, da mora jeden izmed deželnih šolskih nadzornikov popolnoma zmožen biti slovenskega jezika. Sedanji gospod nadzornik pa zna tako dobro slovenski, kakor jaz španjski ali kitajski.

Za slovenski Štajer imamo v Mariboru učiteljišče, ki pa še vedno ni tako urejeno, kakor ono v Ljubljani, čeravno smo to že večkrat terjali.

Zopet sta imenovana dva okrajna šolska nadzornika na daljnjih 6 let, zoper katera smo opravičeno pritoževali se v deželnem zboru in tudi v tej visoki zbornici. Pristavim, da sta obadva mešetarja za nemški šulverein, jeden začel je celo svete podobe preganjati, metajoč jih iz ljudskih šol v okraji Celjskem, rekoč: „Hočem pokazati, da farji nimajo v šoli ničesar naročevati“. Slovenske domoljubne učitelje nam preganjajo ter za kazen predstavljajo. Ako součitelji katerega domoljuba izvolijo v okrajni šolski svet, ne potrdijo v Gradcu izvolitve. Renegatje in učitelji imajo povsod prednost in dobivajo rano starostnih doklad.

Slovenska prislovica slóve: kri ni voda. Vkljub vabam od jedne, vkljub pretjenju od druge strani, ostala je večina slovenskih učiteljev zvesta materinščini, zvesta narodu svojemu: ni se dala zavesti v izdajstvo lastnega ljudstva, v nepokorščino državnim zakonom, v barantanje z dušami. To bodi tukaj povedano na čast takšnim učiteljem!

Da bi sklonili še te učitelje, sklenil je nemški deželni zbor v Gradcu izjemen zakon, s katerim je § 15. deželnega zakona od 17. maja 1887 tako prenaredel, da je deželni šolski svet v roke dobil neomejeno pravico, predstavljati učitelje „iz službenih ozirov“. Dr. Schreiner je v zbornici odkrito izpovedal, čemu ta prememba, rekoč: Ta zakon naperjen je proti onim učiteljem, kateri nemščine na slovenskih šolah ne učijo dovoljno.

Potemtakem morali so učitelji izgubiti poslednjo betvico svoje nezavisnosti, šolske občine pustiti pravico, vplivati na nameščenje učiteljev, samo da bi učitelja storili golo orodje v rokah nemčevalnega šolskega sveta deželnega v Gradcu. Naposled sklenejo slovenske šole na mah iztrebiti na Štajerskem. Z odredbo c. kr. deželnega sveta z dne 22. februarja 1887, št. 823, proglasili so vse slovenske šole na Štajerskem za učilnice nemškega jezika, ne prizanašajoč niti ljudskim šolam jednorazrednicam.

L. 1882 imeli smo na Štajerskem poleg 526 nemških ljudskih šol še 160 slovenskih, 75 nemško-slovenskih, sedaj izpremenili so vse na nemške šole, kjer je nemščina povsod obligaten ali zapovedan poučni predmet, v višjih razredih pa celo — poučni jezik. Ako štejemo po šematiziranih škojih, je Slovencev na Štajerskem 420.000, na Koroškem 130.000, vkupe 550.000. — No, in ti so v 9letni dobi ministrov: Taaffe, Stremayer, Konrad, Gautsch tako daleč dospeli, da nimajo nobene čisto slovenske ljudske šole več. Kar smo za Bachovega absolutisma prejeli, izgubljam o za sedanje vlade.

Kaj pa reče c. kr. naučno ministerstvo k temu upi-jočemu rušenju državnega osnovnega zakona po deželnem šolskem svetu? Večinoma molči in roke križem drži. Go-

voril sem tukaj o tej reči že jedenkrat. Tudi so gospodje poslanci dr. Poklukar in tovariši dne 18. oktobra v svojej interpelaciji naravnost zahtevali, naj naučno ministerstvo razveljavi odredbo deželnega šolskega sveta v Gradcu. Toda gospodje poslanci dr. Poklukar in tovariši še niti vredni niso bili pripoznani, da bi jim odgovorilo se.

Iz mojega volilnega okraja bilo je vloženih 11 pritožeb; a zastoj, dosedaj še niso rešene. Sitno je že za naučnega ministra, tukaj odločiti se: gospodom v Gradcu ne bi rad brce dal razveljavivši njihovo odredbo, pa tudi pritožiteljem ne bi rad pismeno pritožbe odbil, ker bi utegnilo za tem do tožbe priti pri najvišjem sodišči. Zato so odlagali v naučnem ministerstvu ter, kakor je včeraj tu bilo povedano, rešili samo jedno pritožbo, namreč tisto, katero je vložila šolska občina v Šmarijah.

Priznavam, da se rešenje pritožbe precej in z nekimi izjemami popolnoma zлага z besedo in z zmisлом člena XIX. v državnem osnovnem zakonu. Naučno ministerstvo namreč izjavlja, da ima na ljudski šoli Šmarijski slovenščina veljati kot naučni jezik, nemščina pa se more učiti kot neobligaten predmet od 3. leta naprej.

Vendar s tem ne morem še zadovoljiti se. Kajti tukaj imam odgovor samo na jedno pritožbo, ostalih deset pa še ni rešenih.

Prav za prav dolžen je naučni minister vso odredbo razveljaviti, ker se je sam prepričal — dokaz imamo v odgovoru na rešeno pritožbo — kako ona kričeče našprotuje državnemu osnovnemu zakonu. Toda minister tega ne stori in sili okolu 300 šolskih občin vposlati pritožbe. Kaže torej odredbo takoj razveljaviti.

Imam v tej reči samo jedno še opomniti. Gospod naučni minister je podobno namestniku v Gradcu, ki je predsednik deželnemu šolskemu svetu, s prisego službeno obljubil izpolnjevati državni osnovni zakon. Zares žalostno bi bilo, če bi ti visoki uradniki ne bili še s tem zadovoljni, da sami ne izpolnjujejo državnega osnovnega zakona, ampak še isto storiti svojim podrejenim uradnikom zaukazujejo in očitno nepokorščino širijo. To bila bi korupcija ali pohujšanje, ki pogubno zahaja od zgoraj med narode.

Tako godi se nam Slovincem! Prvi slovanski narod smo, ki je prišel pod žezlo cesarske hiše Habsburg-Lorenske. Zvesto-udani smo tej preuzvišeni hiši že nad 600 let. Nikoli se nismo udeležili nobene ustaje. Sinovi našega naroda krvaveli so skoro na vseh bojiščih ter žrtvovali kri in premoženje za to prevzvišeno cesarsko hišo. Zatorej mislim, da si vendar nismo zaslužili, da tako z nami delajo ter nam v deželah, kjer nismo raztreseni, temveč vkupno živimo, **ne privoščijo niti jedne čisto slovenske šole jednorazrednice.** (Jako res! na desni.)

Ljudska šola je prvo odgojališče za narod, in to odgojališče zlorabijo v naše raznarodjenje! To nasprotuje državnemu osnovnemu zakonu, nasprotuje krasnemu géslu „Viribus unitis“, katero predpolaga ukrepljenje vseh sil, vseh narodov. Nemčevanje, v katero nas silijo, obsoja vsa vera, vsa morala, vse človeštvo. Tu veljajo besede, katere je zapišal nemški pesnik in modrijan Herder: „Večje škode ne moreš storiti narodu, kakor če mu kdo jemlje njegov narodni značaj, posebnosti rodú in jezika“.

No, ali ljubi narod kaj više, nego jezik svojih očetov? V materinščino zaklada narod bogastvo svojih nazorov, sporočil, zgodovine, vere, življenja, v narodnem jeziku diše narodova duša, bije njegovo srce. Kdor komu jemlje njegov

narodni jezik, ta se loti neumrljivega imetja, katero bi imelo vedno prehajati od očetov k sinovom in vnukom.

Nemčevanje obsoja po pravici vsa vera, morala, človeštvo, nemčevanje nasprotuje tudi črtežu sedanje vlade, kateri je bil slovesno proglašen dne 8. oktobra 1879 v prestolnem govoru: „Duševne in gmotne koristi vseh narodov v državi z jednako skrbnostjo gojiti, to si bode moja vlada zmirom prizadevala“. Konečno nasprotuje nemčevanje stališču, poklicu in nalogi cele avstro-ogerske države. Znano je, kako si naši državni poslaniki sedaj prizadevajo nakloniti si in prijazne storiti Slovane na Balkanskem poluotoku! Ti nam bodo malo verovali, uvidevši, kako njihove slovanske narodne brate tukaj v Avstro-ogerski pogosto zmatrajo in ravnajo kakor z brezpravnimi

Heloti. (Poslanec dr. Vitezić: Jako res!). Pravijo, da bode vojska s slovansko velevlastjo. Jugoslovani ne želimo te strašne vojske, ker bi ne bila na korist naše državi, ampak Angleški. Ko bi pa vendar ta nesreča nas morala dohiteti, izrečem, da je to najslabše pripravljanje na to vojsko, ako so avstrijsko-ogerski Slovani sedaj po dolgotnem čakani v svojih nadejah prevarani, vseskozi razjarjeni in prisiljeni reči: „Dokler bodeta grof Taaffe in g. Tisza gojenje duševnih koristij slovanskih narodov prepuščala takšnim naučnim ministrom in šolskim nadoblastim, kakor dosedaj, imajo avstro-ogerski Slovani malo upanja najti pravico. Bog pomagaj in poboljšaj zlasti ministra plem. Gautscha! (Dobro, dobro! na desni.)

K sveto-vladimirski slavnosti.

Ytedniku „Russkoje délo“, ki ga izdaje g. Šarapov v Moskvi, je objavil v 22. št. A. A. Kirjejev, drug in sotrudnik pokojnega J. C. Aksakova, dolg članek, po vsebini jako važno razpravo. Gledé na bližnjo sveto-vladimirsko slavnost v spomin krščjenja Rusov pred 990 leti, nasvetuje general-lieutenant Aleksander Aleksejevič Kirjejev vsem narodom pravoslavne ali vzhodne cerkve, da bi se sklical občí zbor te cerkve, torej vesoljni cerkveni zbor, „вселемленскій соборъ“ v Kijev. Ne gledé na to, ali se nasvet izvrši ali ne, je razprava nenavadno poučna tudi za Slovane katoliškega in drugih veroizpovedanj. Prvič razkriva, kakó je z vero v občé na Ruskem, potem pa podaje v kratkih potezah pojasnila o prvih občih zboreh ne kake, ampak skupne krščanske cerkve, in naposled daje priliko primerjati ravno s tem, kakó so cerkev spoštovali vladarji, in kakó mislijo in ravnajo v raznoterih državah v sedajem veku. Iz takih razlogov začnemo, kakor n. pr. moravski list „Kr. Nov.“, po izvorniku prelagati Kirjejeva sestavek, ki se glasi:

„V sedanjem 1888. letu se dopolni devet stoletij z dobe najvažnejšega dogodka ruske zgodovine, prijetja krščanstva po sv. ravnoapostolskem knezu Vladimiru, in sicer — od Vstočne cerkve. Dogodek ta je dvojno važen; ne samo zaradi tega, ker nas je storil udeležniki rešenja človeškega roda po Kristu Odrašeniku, ampak tudi zato, ker je prenesel težišče vsega našega npravstvenega in političnega življenja na Vstok (vzhod), v oboru pravoslavne cerkve. Važnost tega dogodka je očitvidna; to godovščino nameravajo oznamenovati z raznimi „slavnostimi“, verskimi, upravnimi . . . in vsakimi drugimi . . . A zatem se o vsem tem pojavijo v raznih uradnih in neuradnih listih podrobna poročila, katera se potem oddajo tudi v arhiv skupno z „menju“ raznih obedov, danih ob isti priliki. More biti, da postavijo še kak spomenik . . .

„V 1862. se je tudi praznovala godovščina takisto znamenitega dogodka za Rusijo — začetka njenega po-

litiškega življenja. V Novgorodu je bil postavljen spomenik; bila je parada; bila je razdelitev redov, bili so obedi, bila so poročila, no več ničesar! Nikdo ni pomislil o tem, da godovščine takó važnega dogodka, kakor osnovanje našega gosudarstva (države) ni možno praznovati, takó rekoč v družini, malo da ne skrivno, da bi bilo potrebno v takem slučaju po starem zadati „пир на ves mirъ“ („pir na ves mir“, pojedino za ves svet), vsaj za ves slovanski svet. Slavnost novgorodska bila bi polna, bila bi dostojna svojega povoda, ako bi bili mi pomislili tedaj storiti to, kar je bilo storjeno štiri leta potem, ob etnografiški razstavi; mi smo se spominjali tedaj, da smo mi prvenstvujoča (prva) slovanska država, in smo povabili na naučno našo vseslovansko slavnost zastopnikov vsega Slovanstva — s tedanjim očakom (patriarhom) slovanske nauke, Palackim, na čelu!

„Ne ponovimo pa naše napake 62. leta! Opominimo, da smo mi prvenstvujoča pravoslavna država, in povabimo v Kijev, na našo veliko vse — pravoslavno slavnost episkope vseh pravoslavnih cerkvá, s štirimi patriarhi na čelu; ali ker začetek ne more zavisei od nas, zasebnih ljudij, bomo skrbeli vsaj za to, da bi potom tiskovne besede pojasnili samim sebi in vsem onim, katerim so dragi, ali imajo biti dragi interesi naše svete cerkve, važnost sedanjega trenutka in važnost vprašanja, katerega sem se dotaknil jaz. Bomo molili za to, da bi Gospod navdehnil „oblast imajočih“ sozvati v Kievu vselenski (vesoljni) sobor.

„V mnogih čitateljnih tega članka tako smelo željenje izzove, naravno, ne malo začudjenje. „Prosimo, porečejo nam, ali je možno zdaj govoriti o sozvanji vselenskega sobora? Lehko je reči — „vselenski sobor!“ In kaj porečejo o njem v Evropi, saj pravoslavni nismo mi sami. Glej, pravoslavni so v podanstvu, i pri sultanu, i pri cesarji avstrijskem in pri Stambulovu . . . kakó pač pogledajo oni na take sanje!? O takem važnem neobičajnem delu bilo bi potrebno poprej dogovoriti se z

vsemi drugimi zainteresovanimi deželami; vedi, ono more imeti do cela zaresne posledice! A glavno je, čemu nam je, ta veselenski sobor?

„Stvari naše cerkve so izročene sv. Sinodu; zato, ako naleti on tam na kakoršne si bodi težave, bogoslovske, ali kake druge, naj dožene to on, naj se znese on, s komur je potreba; glej, zdaj so povsod i železne drage (ceste), i telegrafi, dà, so i misije diplomatske, konzulstva itd. . . . no glavno je to, čemu so nam ti predpotopni vselenski sobori, predstavljajoč samo arheološki interes? Ali nismo živeli mi brez njih nad tisoč let — in ničesar! Ničesar ni, de bi se motil in vzbujal narod brezpotrebno. Vaša etnografiska razstava je vzbudila ne malo nad, strastij in je porodila ne malo nepokoja (glej, ona, zdi se, ni brez greha, in v poslednji vojni, povedši k osvobojenju Bolgarije in Srbije), in kaka nam je od tega korist? C'est de nouveau du panslavisme — theologique, to je klerikalizem v jopici“ . . . takih in podobnih njim mnenij mi ni bilo poslušati ne jedenkrat. Zanimivo je v njih jedno: nedobroželeci vsega ruskega in vsega pravoslavnega čutijo organsko zvezo teh pojmov, katerih ločenih jednega od drugega je misliti težavno (sosebno prvo ločeno od drugega). K takim oddeljenim izražanjem se povrnem potem, zdaj pa preiščem vprašanje samo o sozivu sobora.

„Da! nam je potreba želeti soziva vesoljnega zbora! To je silno neobhodno delo, kateremu je imeti neštevilne, blage posledice; delo, katerega odkladati ni možno, tem bolj, ker težave, na katere naleti brezdvombeno v sedanjem trenutku, — s časom se ne samo ne pomanjšajo, ampak, nasprotno, se povečajo. Nujnost tega dela je tako velika, da pred njo zbledenè vsa druga premišljevanja; ona ne more biti očividna samo ljudem popolnoma slepim, ki so brez vsake sposobnosti, zamisliti se v nematerijalno stran dogodkov, in ki ne morejo razumeti, da vsak dan, vsaka ura popolnoma nepotrebne odloga nas stane težkih žrtev; dà, cerkev naša, nahajáje se v položaji razjedinjenosti, neprestano izgublja svojih čed, katere uha-jajo ali v neverje (neverstvo) ali v sektantstvo, ali v indiferentizem!

„Da je takih pojmov pri nas v Rusiji, more biti pojašnjeno samo s tem anormalnim položajem, v kateri je postavljena pri nas cerkev, in z odnošajem k njej, nekateriga kolikostno-neznatnega, ali, žal, dovoljno vplivnega dela našega občinstva, navzevshega se zapadnega racijonalizma. V obče, narod ruski (ne izključujé i viših razredov), narod je globoko religiozen, živeč z vero. Za vero je on pripravljen „položiti svoju dušu“, v njem je še živa zahteva žrtve, mučeništva. Ob trenutkih krize se probuja v njem zavest, da pripada k svojej pravoslavni obči cerkvi: ko zve, da njegove jednoverce gnetejo, silijo k odstopu, gre k njim na pomoč, gre jih reševati, ne ustavljajoč se pred sebičnimi pomisliki o tem, da bo to stalo i denarjev, i trudov i krvi. Njega ne pre-

govoriš z nikakimi citati iz Grotija ali Martensa, ne ustaviš z nikakimi dovodi o tem, da so ti njegovi jednoverni bratje v podanstvu inostranih (drugih) držav, da on, neizobražen človek, nima pravice vmešavati se v „tuja dela“ itd. . . . Ne, vsega tega mu ne zabiješ v glavo! Pravoslavni torej, i svoj, i brat, nu i dovolj! Idimo, bratci, odreševati!“ Taka so čustva našega naroda. Ruski carji, razumevši poklic Rusije, so se tudi zavedali, da je njih sveta dolžnost izkazovati pomoč in pokroviteljstvo svojim jednovercem, kjerkoli bi oni živeli, čigavimi koli podaniki bi se oni šteli, in v tem delu so naši carji stalno nahajali jednodušno podporo s strani svojih podanikov. Možno je trditi brez pretiranja, da rusko občinstvo je religioznejše od zapadno-evropskega: materijalizem in racijonalizem niso pustili v njem še takih globokih korenin, kakor na zapadu, principijalne razdalje (oddaljenja) med cerkvijo in občinstvom ni še, ona nista zastrašila z borbo (Bog dá, in ne vstopita); pri nas ni še nekrščanskih ali brezveroizpovednih (confessionslos) sodržavljanov, kakor v Avstriji, Italiji in Franciji (javljati se začinja to poslednji čas tudi v Angliji). Državlanski (civilni) zakon ne izganja še pri nas zakona cerkvenega, ki se še vedno poštevata kot neobhodna (sveta) tajnost; pri nas, na srečo, ni zaradi ničesar pritekati k formuli (v ostalem, nevresničljivi) grofa Cavourja: „svobodna cerkev v svobodni državi“. Na zapadu je stvar druga, tam je borba med cerkvijo in državo ne samo dejansko, ampak tudi neobhodno javljenje; kajti tam predstavljata država in cerkev dva nasprotna tabora; pri nas pa, nasprotno, sta zjedinjena za vselej in neločljiva, in sestavljata jeden in isti organizem; sin države je skupno s tem tudi sin cerkve, in zaradi tega tudi borbe med njima ni misliti; to bi bila brezsmiselna borba s samim seboj. Rečem več, vsakdo iz nas, pravoslavnih, zaveda in čuti sebe prvič, podanika Krista, sina svoje cerkve, in za tem še le podanika svoje države, zaveda sebe Rusa, Grka, Rumuna, Cis- ali Translitanca itd. Taki normalni so odnošaji vsakega pravoslavnega k svojej državi, in na njih se imajo osnovati tudi odnošaji med pravoslavno državo in cerkvijo; podobni odnošaji, naravno, so možni samo pod tem uslovjem (uvetom), da bi cerkev oddajala cesarjevo cesarju, da bi se ona strogo vzdrževala od vmešanja v dela svetna, da bi stremila (težila) po pridobljeni posvetne oblasti, k temu, da bi postala „država v državi“. No takih stremljenij, ki so dobila na zapadu nazvanje „klerikalnih“, v naši cerkvi se ni nikdar niti pojavilo. Govoriti o klerikalizmu v Rusiji je takisto nelepo, kakor govoriti, na primer o pavperizmu, ali ob agrarnih vprašanjih. Ti odnošaji, ta solidarnost med državo in cerkvijo nikakor ne škodujejo državi; nasprotno, oni jo okrepljajo, kajti dajejo ji viši pomen, višo sankcijo, katere ona, sama po sebi, kot naredba človeška, nima in imeti ne more. Samo taki državi, zjedinjeni s cerkvijo, pristaje pokorščina ne samo

„za strah, ampak tudi za vest“; samo zaradi tega je naša Rusija tudi za vsakega iz nas „Святая Русь“ (Sveta Rusija); na isti osnovi, pri venčanju (koronanju) na carstvo bodočega carja, venčajoči njega hierarh se tudi obrača k njemu z vprašanjem: „Kako veruješ?“ — na kar venčanec odgovarja s proiznesenjem pravoslavnega simbola vere in zatem še le se okraša z vencem (korono) in se pomazili. Torej, odnošaji (vsaj teoretiški) med našo cerkvijo in našim občinstvom so popolnoma normalni, boljših uslovij za cerkev ni možno niti domisliti, in vendar energija njena se pojavlja po vsem ne popolnoma. Občinstvo naše, seosebno više, ni prošinjeno s cerkovnostjo toliko, kolikor bi bilo potrebno, življenje občinstva in življenje cerkve, ideta, to je res, vspreodno, ne oporekaje drug drugemu, vendar ne zedinjaje se v jeden mogočen potok; življenje cerkve se ne pollaščuje stalno življenja občinstvenega, ga ne „normuje“. Musliman, Hebrejec, razkolnik, katolik-ultramontan, mormon, živé „po svojem zakonu“ objektivnega pomena, katerega jaz ne pretehtujem tukaj, mi pa živimo nekako v strani od našega zakona, od naše cerkve, pogostoma se odnašamo k njej oficijalno-indiferentno. Mi gospodujemo nad resnico, pa ne umemo, kakó naj bi se okoristili ž njo. Z izjemo tajinstev (sakramentov) se mi ne okoriščujemo s pomočjo cerkve v doseženje duhovnih blag; jako pogostoma mi celó ne poznamo, ne umemo naše vere (s čimur se pojašnjajo drugače ne umljiva spreobračanja od vere in renegatstva). Vsa moč naše globoke religioznosti nahaja se v položaji „potencijalnem“; to je „vis latens“, skrita sila, pojavljajoča se samo, kedar jo zunanje okolnosti izvabijo iz ravnovesja (ravnotežja), kakor se pojavlja elektrištvo ob strčenji nevihtnih oblakov!

Zakaj pa je to tako? Zakaj je potreben vihar zaradi tega, da bi mi projavili svojo pravoslavno silo, ki je brez dvombe v nas? Zakaj je tudi zdaj, kakor v politiki, potreba ponavljati prislovico — grom ne grmi — človek se ne prekriža? Zato, ker smo mi zabili historijo i Rusije i pravoslavne cerkve: zato, ker se trudimo vtisniti živi organizem cerkve v suhe, ozke, oficijalne okvire, zato ker smo mi prenehali razumevati najglavniša, bistvena uslovja cerkovnega življenja.

Kaka pa so sredstva za popravljenje takega nepravilnega položaja? Pod kakimi uslovji (pogoji) se more to izvršiti? Prvo in glavno uslovje vsakega popravljena mora biti jasno umenje glavnega vzroka zla (zlega); a ta glavni vzrok je v tem, da smo mi prenehali razumevati ono osnovno istino, katera leži v osnovi našega bitja, in zlasti, da življenje Rusije se ne more pravilno razvijati zunaj sodejstva cerkve na-nje, cerkev pa ne more projavljati svoje neprestano oživljajoče in neprestano zdraveče (lečeče) moči brez vzajemnodejstviya in „soveta“ njenih samostalnih sestavnih delov, t. j. brez soziva vesoljnih zborov. Naša cerkev, naravno, je bila in nadaljuje biti sveta in apostolska, (kar nam tudi daje možnost okoriščevati se ž njenimi tajinstvi in njenimi etičkimi istinami), ali ona se že davno ni javljala jedino in soborno,¹⁾ a zategadel tudi njen vpliv na občinstvo se ne pojavlja z zadostno silo“

(Dalje pride.)

¹⁾ Вѣрую во едину святую и апостольскую Церковь.
Autor.

Šola Glasbene Matice in Dramatično društvo v Ljubljani.

Kakor so Slovenci bistrega uma, vsled tega zmožni za vedo, jednako so nadarjeni tudi za umetnost. A za to in ono jim nedostaje gmočnih pomočkov, da bi mogli sami delovati do najvišjih stopinj. Zavedajo se svojih zunanjih mej; zato delajo skromno, rekli bi, bolj natihoma, zlasti v umetniškem pogledu. Duševna čvrstost jim pomaga tudi tu, da storijo več, nego bi bilo pričakovati poprek v takih razmerah. V Ljubljani napredujete seosebno poslednji čas Glasbena Matica in Dramatično društvo.

Ni davno, kar je ustanovila Glasbena Matica lastno šolo, in vendar je statistika njena že zdaj zanimiva in pomenljiva. V šoli Gl. Matice se poučuje v godbi na glasovir, na gosli, v petji solovem in zborovem, v glasbeni teoriji in harmoniji. Letos se je uvedel pouk tudi za druge orkestralne instrumente, ter se poučuje tudi v godbi na klarinet, lesni rog (Waldhorn), trompeto, pozavno, čelo in kontrabas.

V igri na glasovir in drugih instrumentih poučuje se po dvakrat na teden, takó da pridejo po 4 učenci na uro, tedaj 8 učencev ima po 2 uri na teden; vsi drugi predmeti poučujejo se po 1 uro na teden. Učenci plačujejo po 1 gld. učnine na mesec za pouk na instrumentu. V splošnem petji, teoriji in harmoniji pa je pouk za vse učence brezplačen.

Letos se je vpisalo nad 170 učencev in učenk. Med letom je izostalo zaradi bolezni ali drugih vzrokov nad 20 učencev. Za igro na glasovir se je oglasilo 118 gojenčev, za gosli 47 in za solovo petje 22. V instrumentalni šoli jih je še posebe 12. Ženski zbor šteje do 20 učenk, razun tega je tudi še moški zbor, v kateri se je bilo vpisalo letos 95 učencev, z večine gimnazijalcev, realcev in pripravnikov.

Vodja šoli je na glasbenem polji tudi zunaj svoje domovine slovanskemu svetu znani in zaslužni profesor Fran Gerbič. On poučuje ob jednem v šoli na glasov-

vir, razun tega ima vse petje, teorijo in harmonijo. Poleg njega sta nastavljena še 2 redna učitelja in 3 pomočni učitelji za glasovir in druge instrumente, takó da je skupaj 6 učiteljev.

Šolo Glasbene Matice morejo obiskovati samo taki gojenci, katerih roditelji so člani društva. Člen društva je, kateri plača 2 gld. letnine, in vstanovni člen je oni, ki plača za vselej 40 gld. ustanovnine. Društvo Glasbene Matice šteje čez 300 členov. Društvenik dobi vsako leto muzikalije, katere izda Gl. Matica. Doslej je izdala Gl. Matica v 17 zvezkih 13 moških zborov, 11 mešanih zborov, 5 narodnih napevov za mešani in moški zbor. Razun tega je izdala 2 snopiča narodnih pesmij za moški zbor in mnogo drugih skladb za samospjev s spremljevanjem na klavir, nekoliko skladb za klavir in 2¹/₂ zvezka „Lavorike“, v kateri je tiskanih 97 moških zborov in čveterospjevov za vsak glas posebe. Priobčila je tudi 2 dela Foersterjeve klavirske šole.

Društvo vodi predsednik (zdaj gosp. Fran Ravnikar) s še 19 obrniki. Za šolski pouk ima 4 prostorne sobe, katere pa bi bile še pretesne, ko bi se množili učenci takó, kakor zadnji 2 loti. Za pokritje stroškov bi, se vé da, ne zadoščevala skupna društvenina in pa šolnina, ker stroški so znašali že lani nad 4000 gld. in bodo letos še več. Nedostatek se pokriva s podporami, katere dobiva društvo; dežela dá 500 gld., vlada 400 gld., mesto 500 gld. in hranilnica 200 gld. Vsled tega znašajo društveni dohodki čez 4000 gld., in je denarno stanje društva povoljno.

Kar se dostaje napredka šole Gl. Matice, se je o nji jako pohvalno in laskavo izrazil g. Zellner, profesor Dunajskega konservatorija, potem ko je šolo nadzoroval vsled naloga naučnega ministra. Najbrže vsled ugodnega poročila o napredku je naučno ministerstvo samo ob sebi nakazalo 400 gld. podpore celó za prešlo leto, in je zdaj jednaka podpora za vsako leto določena že v državnem proračunu.

Kakor se vidi, ima šola Glasbene Matice trdno podstavo gledé na gmotno stanje, pouk in zaupanje naroda, kateri izroča svoje sinove in hčerke v odgojo glasbene umetnosti šoli domačega društva. Nadejati se je, da bosta pouk in tu pridobljena spretnost blagodejno vplivala na ves narod, ker bodo učenci in učenke dohajali bolj in bolj iz vseh slovenskih pokrajin v glasbeno šolo v Ljubljano.

Dramatično društvo je dobilo vladno potrjenje svojih pravil 2. marca 1867. Priročna knjiga za gledališke diletante, katero je sestavil Jos. Noll, in katero je izdalo in založilo dramatično društvo kot prvi zvezek „Slovenske Talijs“ l. 1868, poučuje prijatelje slovenske dramatike sploh, kakó jim je začeti in prirejati igre za odre slovenskih društev, označuje pa tudi namen, ki si ga je stavilo društvo. V prvi vrsti je želelo skrbeti za razvitek dramatične literature. Zato se je namenilo

izdajati „Slovensko Talijs“, katero bi dobivali društveniki brezplačno. „Pri pomanjkanji dobrih izvornih iger jemal se bode ozir posebno na dramatično literaturo slovensko, kajti značaji in običaji slovenskih plemen so si jako podobni, tedaj tudi igre, vzete iz kterega koli kolena velike slovenske rodbine, nam veliko bolj pripravne, našim razmeram bolj primerne, nego druge iz tujih jezikov vzete. Zanimarjali pa se nikakor ne bodo plodi dramatične literature vseh narodov.“ Društvo se je namenilo razpisavati primerna darila za dobra izvorna dramatična dela. „Posebno pa se bo moralo skrbeti, da si s časom prestavimo na domače polje dramatične umotvore naših slovenskih bratov in tako osnujemo slovensk repertoire, prvo in bistveno podlago slovenskemu narodnemu gledališču.“ Društvo je gledalo takoj ob ustanovitvi, da bi napravljalo javne predstave gledaliških igrokazov in videlo je, da še le dramatična šola položi pravi temelj narodnemu gledališču, pa čutilo je tudi težave na to in na druge strani.

Prvi odstavek pravil se glasi: Namera društvu je, vsestranski podpirati in pospeševati slovensko dramatiko. § 2.: Torej si bode društvo prizadevalo pomagati, da vzraste slovensko dramatično slovstvo. Društveniki so igralni, pisalni, podporni, ustanovni, častni. Delavni društveniki plačujejo po 1 gld., podporniki po 2 gld. letnine, ustanovniki pa za vselej po 40 gld. Pisateljem in društvenim igralcem odločuje odbor po moči društvenega imenja primerno nagrado. V odboru je 20 društvenikov, ki se delé v znanstveni, igralni in gospodarski oddelek. Društvo deluje v Ljubljani, vendar sme po pravih snovati podružnice tudi drugod.

Društvo živi že nad 20 let, in v tej dobi je spravilo na oder 356 raznih iger, večino v pogorelem deželnem gledališču v Ljubljani, nekaj v dvorani Ljubljanske čitalnice. Društvo je bilo poslalo nadarjenega slovenskega mladeniča na lastne stroške na Dunajski konservatorij. Ta, g. Ig. Borštnik, izvršuje tudi kot učitelj in voditelj igralnih močij vspešno in častno svojo nalogo. On sam je dejanski zgled v vlogah, izmed katerih nalaga sam sebi najteže. Domači časniki pa z veseljem zaznamujejo napredek igralnih sil in vsega društvenega delovanja. Domačinci, ki poznajo stvar, odkrito pripovedujejo, da se igralcem dramatičnega društva ni treba bati, ko nastopijo v gledališču bodisi pred kakoršnim koli občinstvom. Ljubljana bo torej na Slovenskem prva, ki polagoma vzgoji tudi občinstvo za gledališne igre. Težave se ve da so velike, ker je ravno v glavnem slovenskem mestu še preveč nemške vzgoje, nemškega duha. Toliko večja dolžnost, da rodoljubi podpirajo Dramatično društvo in po tej poti spodbujajo tudi moči, katere delujejo v zmislu slovenske Talijs. Program poslednji je postavilo društvo takoj od začetka na naravni podkladi slovenskega duha, slovenskih iger. S takim programom želimo društvu tudi mi najsrečniših vspehov v nadaljnjem delovanju.

P s o g l a v c i .

Zgodovinska slika.

Česki spisal Alojzij Jirásek.

Poslovenil Vacerad.

(Dalje.)

Mrzlo je bilo to noč, da je škripalo. Najbolj so čutili mraz v trhanovskem gradu hodski ujetniki. V prostorni, pusti družinski sobi brez vsega pohišja so se stiskali starci iz Oujezda, z njimi župan in mladi dudak Gregec Iskra. Združeni so bili na črnih tleh okoli starega Přebka, kateremu je ležala v naročji njegova svetla čekana, lepo okovana. Zvečer, ko so jih pripeljali sem, so govorili že dosti. Pogovarjali so se o Mateji Přebku, a še več o mladem Kozini, o njegovi smelosti, krasnem govoru, z jedno besedo: o vsem njegovem današnjem vedenji, ki je iznenadilo vsakega. Samo Iskra Gregec se je nasmejal pri tem čudno in rekel:

„In nihče mi ni hotel verjeti prej, da je to dober človek.“ —

A najžalostniše je bilo, ko je povedal stari Váchal resnico;

„In kaj koristi vse to, čemu je trpel Kozina, ti župan, in Přebkov Matej, ko je ta zaznamovani volk vzela naše svoboščine?“

Vsi so čutili težo teh besedij. Na to so umolknili, in vsak se je udal svojim mislim. Tudi dudaku ni bil tako mar pogovor, kakor drugekrati. — Pozno zvečer so se iznenada odprle duri. Vstopil je sodnijski sluga z veliko svetilnico in za njim dva hlapca. Jeden izmed nju je nastlal po tleh slame, drugi je prinesel kruha in vode. Potem so odšli zopet. Ujetniki so se usedli sedaj na steljo in začeli večerjati; samo župan Syka in stari Přebek se nista dotaknila, rekoč, da jima ni do jedi, in óstala sta tudi oba po koncu, ko so ostali polegli, da bi zaspali.

Noč je šla s počasnim korakom nad pokrajino. Bila je tiha in jasna. V družinsko sobo je padal njen svit skozi dve mali okni, skozi kateri se je videlo ven na temne, dremajoče gozde. Na njih so počivali sedaj pogledi obeh Hodov. Čez nekoliko časa se je ozval župan Syka z zamolklim glasom:

„Ti so bili vsi naši —“

„Da,“ pritrtil je starec. „Še ded moj je hodil po njih kakor po svojem, ter bil tu gospod, mi pa gledamo sedaj nanje iz ječe —“

Na to sta zopet umolknila, dokler se ni ozrl župan čez nekoliko časa znova proti gozdom, hitro dvignil desnico in ven kazaje rekel:

„Glej, Přebek, tam-le ravno nad gozdom, ona zvezda.“

Přebek je uprl tje svoje oči in se prekrizal

„Repatica“ — rekel je počasi — „nekako božje znamenje.“

Nad dolgim grebenom črnega gozda žarila se je na temnomodrem nebu repatica z dolgim repom, proti vrhu neba obrnenim.

„Kako je velika!“ ponovil je Syka.

Zdaj so gledali že vsi nanjo; nekateri klečé, drugi so vstali. Bilo je sedaj očividno, da so slišali vse in da niso zatisnili niti očesa.

„Vsaka repatica pomeni nekaj,“ rekel je Přebek. „Videl sem jih že nekoliko, in vselej je bila potem vojska, lakota ali kuga. Ampak ta-le! Tako velike nisem še videl razun takrat — bil sem še za malega hlapca — takrat pred ono vojsko,¹⁾ ki je trajala trideset let. Spominjam se tega, kakor bi bilo danes. Sedeli smo zunaj pod okni in gledali na nebo. Moj ranjki ded je prav prerokoval, da bode hudo, strašno hudo. On je bil še iz tistih dobrih časov in je še nosil zlate okrajke na suknji in telovniku — nam so ostali samo ti-le črni. In potem je, ubogi stari siromak, učakal sam, da bi videl, da je govoril resnico. Videl je še na svoje oči, kako nam je pobrala cesarska vojska vse, da ni bilo v hlevu niti kozleta, niti skorje kruha v hiši. On za mladih let še v zlatih okrajkih in potem na stara leta razcapan, gladen berač! In nič mu ni ostalo, kakor ta-le čekana

O vem, kakó se je solzil vselej, ako se je spomnil na zvezdo, in ako se je govorilo ob onih starih časih. A kaj on! Bilo mu je hudo, vendar kaj bi rekel še le sedaj?! Takrat smo imeli še upanje, sedaj pa — Ta zvezda“ — in starcu se je glas močno stresel — „kaj prinese ta —“

„Nam nič — na nas je Bog že pozabil,“ spregovoril je stari Váchal. Pogledi vseh so se uprli vanj.

Bila je to težka beseda, in drugekrati bi jo bili pokarali kot bogokletno, toda sedaj nihče niti črhnil ni. Videlo se je, da se molcé skladajo z njim. —

Matej Přebek je ležal, ko je njegov oče opazoval skrbno zlovestno zvezdo, slekten v temni ječi in spal, imajoč svoj težki klobuk pod glavo. Rok ni imel več zvezanih. Sanje orjaškega Hoda, počivajočega na trdi mrzli zemlji, niso bile kaj prijetne, kajti sedaj se je silno zgenil in v spanji zakričal. Morda se je v sanjah boril celó dalje in se jezil z nova, da so ravnali z njim tako tolovajsko kakor s kakim razbojnikom brez vsega povoda ga na županiji zgrabivši in s konopci zvezavši.

V sosednji celici, nič manj prijazni, je sedel Kozina na črvivem tramu, položenem pri zidu. Opiraje

¹⁾ L 1619.

ranjeno glavo o grapavo in mrzlo steno, gledal je zamišljeno na kosce zvezdnatega neba, katerega je bilo videti skozi zarujavelo mrežo malega okenca. Mladi kmet je dolgo mislil o tem, kar se je zgodilo danes. Nikakor ni bil vznemirjen in obupan.

Dà v njegovo srce se je uselil mir. Mir odločilne in dovršne prigodbe. Zvedrilo se mu je. Izginila je negotovost in dušecha tesnoba bližajočega se viharja. Treščilo je, a s tem je tudi izginil oblak, ki je težil že dolgo dolgo srce mladega moža, skrbečega za svojo čast. Očistil ga je denašnji dan in pokazal, káko je njegovo pravo mišljenje, da ni to, za kar so ga smatrali povsod ž njegovo lastno materjo vred. Tudi se je potrdilo očitno, kar je veroval že sam, da so veljala hodska prava do sedaj in še veljajo, navzlic zanikovanju gosposke in navzlic njihovemu „perpetuum silentium“. Kaj se je godilo ali kaj se godi, da se poganja Lamminger nakrat tako za svoboščine? In sedaj naj bi se mu pustile brez boja? V tem so mu uhajale misli že drugam.

Spomnil se je dece, matere. Kako se je ozrla na županiji vanj, ko jej je dal razumeti, da vé o njeni skrivnosti, in potem, ko so ga peljali zvečer sem na grad! Sedaj so gotovo vsi skupaj, otroka morda spita — in Anica, ta reva joka. To sta gotovo popraševala otroka po njem, Pavlek, Ančika, ta mala glavica — — Onemogle Kozinove trepalnice so lezle skupaj, dokler jih ni sklopil spanec. Toda neutrujen duh je bežal iz ječe ven, čez gozd, dokler ni obstal pri prosto pobarvani postelji z nebom, na kateri sta počivala dva ljubka otroka, polnoličen deček in plavolasa deklica, nad katerima se nagiblje mlada, lepa žena, opazujoč s pogledom od sreče žarečim, svoja dva srčka.

Tako zanimiva in mogočna je bila ta podoba, da se ni pojavila niti jedna senca poslednjih važnih dogodkov, ki bi jo bila motila ali kalila.

* * *

Naslednjega dne popoldne je peljal Lamminger svoja gosta: polkovnika grofa Stampacha in mladega ritmajstra grofa Vrtebskega in Freudenthalskega v grajsko pisarno.

V prostorni izbi, čisto pobeljeni, je bilo prijetno. Na ognjišči je gorel velik ogenj. Blizu njega so se usedli plemiči na usnjate naslanjače ter nadaljevali pogovor, kateri so bili že začeli na poti sem. Trhanovski gospod je imel besedo.

„Ne odjenjali bi, dokler bi imeli košček pergamena v rokah. Zviti so, zato so molčali sedaj dolgo; toda da bi se ponudila le za trohico priložnost — Ne poznata jih, gospoda, kako trdo žilavo ljudstvo je to. Drže se vsega, česar so se le nekoliko navadili. Vem, kako je bilo z orožjem, ko so morali izročiti za mojega očeta. Branili so se dosti, predno so izročili one stare puške in samokrese. In še ne nakrat. Koliko je bilo tu preganjanja, groženj in kazni —“

„No, in navadili so se tudi brez orožja,“ rekel je porogljivo grof Stampach.

„Navadili, seveda — in tako bode tudi s temi listinami.“

„Ali so bili urejeni (organizovani) ti kmetje tako po vojaško?“ vprašal je mladi ritmajster.

„Celo svoj prapor so imeli in zastavonošo.“

„Aj!“

„Oni veliki Hod, ki je bil tam na županiji za glavo večji kot vsi drugi, ta je njihov poslednji zastavonoša. Ta ga je oddal tu. Prapor so izročili najpozneje. Skrivali so ga dolgo, dokler se ni zvedelo, kje da je. Bil je na Oujezdu, kakor včeraj te listine, pri očetu tega velikega Hoda. Ko sem poslal tje mušketirja, ga niso dali in še le, ko se jim je zagrozilo zlo, prinesli so ga sami. To je bil prizor, častita gospoda! Sam Pribek, oni veliki, ga je nesel, in ž njim je prišla malo ne cela vas: njegov oče, župan, svetovalci in vsi možje. To je bilo častno spremstvo onega praporja!“ dodal je Lamminger s porogljivim nasmehom. „In ko so ga oddajali tu v pisarni, spustil se je oni stari Pribek v jok, in marsikateri izmed teh samoglavnežev si je brisal oči.“

„Kakor stari vojaki,“ omenil je polkovnik.

„In ali je oni prapor še na svetu, ali je uničen?“ vprašal je ritmajster.

„Nekje tu je med stare šaro. Oskrbnik gotovo vé zanj. Morda gospoda želita?“

Oba sta pritrdila, da bi si rada ogledala ta kmečki prapor. Lamminger je vstal in pozvonil oskrbniku. Ta je očitvidno že čakal zunaj, kajti vstopil je v istem trenutku. Na ukaz svojega gospoda je prinesel hodski prapor. Stal je za veliko, temno skrinjo, ki je služila v registraturo — oskrbnik ga ni dobil brez truda iz tega nedostojnega kota, in ko ga je zunaj otrkal, prinesel ga je potem pred milostive gospode.

„Drog je močno nalomljen,“ govoril je, razprostiraje prapor, okoli katerega so se ustopili plemiči. Bil je svilnat, nekdanj bel, s črno progo obrobjen, sedaj pa že močno zastarel in semtertje raztrgan.

„To ni preperelost, to so častne rane“, rekel je polkovnik, sklonivši se k luknjam.

„In tu grb — pasja glava!“ vzkliknil je mladi grof Vrtebski, kazaje na zastarelo, zbledelo vезenje.

„Bikovo glavo bi zaslužili prej!“ dodal je Lamminger porogljivo. In še se je obrnil k oskrbniku in ga vprašal, kako so se vedli Hodi.

„Tako kakor včeraj. Kozina in Pribek, celo niti oni dudak niso črhnil, ko jih je izplačal mušketir z leskovko.“

Lamminger ni odgovoril ter se obrnil k častnikoma.

„Je-li drago, gospoda?“

„Da, lahko začnemo,“ odvrnil je polkovnik. Lamminger je namignil oskrbniku, in ta je, prislonivši hodski prapor k zidu blizu ognjišča, šel ven. Čez malo časa se

je povrnil s koutskim tovarišem in dvema dvorskima uradnikoma, za njimi pa so ustopili ujetniki, najprej Pribek s Kozino, in se postavili v polukrogu pred gospode. Oskrbnik, že vedoč nakano svojega gospoda, postavil je sedaj „skrinjico hodskih rečij“ na mizo pred Lammingerja. Hitro ko sta jo zagledala stari Pribek in župan Syka, sta se zganila. Matej Pribek pa je upiral svoje mračne poglede na stari prapor.

„Ali jo poznate?“ začel je Lamminger, mrzlo pokazivši na skrinjico. „Tudi vaše svoboščine so v njej.“

Oskrbnik je odprl na te besede pokrovec in jemal ven listino za listino in to tako, da so jih videli vsi.

„Vse so!“ je omenil le kakor slučajno in se ozrl na župana Syko. Ta je zamežikal z očmi.

„Vse, milostivi gospod —“

„No torej se poslovite od njih!“ odvrnil je oskrbnik in vzemši velike škarje, je postrigel od vseh pečate, katere je metal v ogenj in za njimi svoboščine drugo za drugo. Plameni so zaprasketali in više zaplapolali. V trenutku so bila uničena jamstva svobod in prav, katera je spoštovalo in priznavalo nekoliko stoletij. Hodi, ki so gledali njihovo uničenje, niso uživali razun starega Pribka nikdar njihovih dobrot in koristij, poznavajoč zlato svobodo le iz pripovedovanja starcev; toda vsak izmed njih je vedel in veroval, da ta njihov zaklad ni uničen popolnoma, da so mu po čarobni šibici podedovane te stare listine od prednikov. In sedaj jih je razdejal plamen, sedaj razpadejo v perišče pepela — in ž njimi izgine za vedno poslednja nada v polajšanje in odkupljenje iz nevredne sužnosti!

(Dalje pride.)

Pogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

Slovensko društvo v Ljubljani. Mnogo let so dokazovali rodoljubi potrebo, da se ustanovi obče politiško društvo, najprimerniše s sedežem v Ljubljani. Ko so zdaj predložili deželni vladi Kranjski pravila, je ona naznanila 3. junija t. l., da ne prepoveduje ustanovitve takega društva. Osnovni odbor skliče občni zbor, ko se vpiše dovolj členov. Drugi § priobčenih pravil se glasi: Pospesevati slovenskega naroda duševni in gmotni napredek; razširjati med njim politično izobraženje in narodno zavest, braniti njegove narodne in državljanske pravice in zlasti pripomagati, da se mu uresniči ustavno zagotovljena narodna ravnopravnost. Po §. 3. napravlja društvo na raznih krajih shode, poučuje narod „z besedo, časniki, knjigami, brošurami in napravlja razne veselice, n. pr. besede pevske večere, glediščne in druge igre, berila, razlage“ itd. — Društvenina vsako leto znaša 1 gld. Ko bi se razšlo društvo vsled sklepa občnega zbora, sklene on sam o društvenem imetku; ko bi pa razpustila društvo vlada, pripade imetek „Slov. Matici“ v Ljubljani.

Slovenski umetniki. V „slovenskem klubu“ na Dunaji je bral slovenski rojak g. Pukl o razstavi v umetniškem domu na Dunaji. Po tem poročilu je razstavilo tudi 53 Slovanov slike v umetniškem hramu, med temi sta Slovenca gospodičina Ivana Kobilca in g. Vesel. Prva rojena v Ljubljani 1861, učenka slikarja Erdtelta v Monakovem, je razstavila tri slike: 1. Holandsko dekle, 2. portrét, 3. igralka na citrah. G. Vesel pa je razstavil „slovenskega kmeta“. G. Pukl je našteval v svojem zanimivem berilu slovenske umetnike tudi iz prošlosti.

Narodna Tiskarna v Ljubljani, katera tiska tudi „Sl. Svet“, ima strojevodjo, z imenom Anton Pleško, ki bo 1. jul. t. l. praznoval 50letnico svojega delovanja. Tiskarna mu je poklonila v to „Spomenico“, list, izvršen tako vzorno, da ga imenuje celo „Buchdrucker Ztg.“ ein Musterblatt feinen Geschmacks sowohl in Betreff der Satz- wie Druckausführung und gereicht den Mitgliedern dieser Druckerei zur höchsten Ehre“. Lepo priznanje to slovenski tiskarni! Naj pride kmalu tudi do tega, da dobé Slovenci knjigarja in založnika domačega, o kate-

rem tudi porečejo Slovenci in Slovani: ta je vzor slovanskim knjigarjem in založnikom.

V čast svetih slovanskih blagovestnikov Cirila in Metoda bo po inicijativi „Sokola“ in s sodelovanjem pevskega zbora Ljubljanske čitalnice 10. julija t. l. zjutraj svečana sv. maša na Rožniku (Ljubljanskem holmu).

Odbor „Narodne šole“ je sklenil razdeliti nekaj šolskih pomočkov novo ustanovljenim najpotrebnišim šolam, in sicer v proslavo 40letnega vladanja našega cesarja. Odbor se pritožuje, da nič kaj ne napreduje društvo, da je premalo podpore in premalo „zanimanja“ od učiteljske strani. Vsled tega tudi ne bo možno izdajati spisov za mladino. Kje je krivda?

Odbor pol. društva „Edinost“ je sklenil, da se vloži peticija na trgovsko ministerstvo zaradi poštnih pečatov, tiskovin itd. Kaj takega bi bilo potrebno tudi še mnogokod po Slovenskem.

Slovensko društvo v Mariboru je zborovalo 10. jun. t. l. V odboru so: dr. Gregorec, predsednik; dr. Mlakar, podpredsednik; dr. Dečko, tajnik; potem F. Divjak, J. Rapoc, P. Šunko, dr. Radaj, dr. Srnc, M. Vošnjak, dr. Rudolf in namestniki: F. Mlakar, A. Velebil in dr. J. Glančnik. — Na zboru je govoril dr. Gregorec o državno-zborskem delovanju. Glede na šolske predloge je rekel, da mu ne ugaja ne Liechtensteinov, ne Lienbacherjev, ne Heroldov, torej nobeden; kajti šolski zakon mora biti tak, da jamči za razvoj verskih in narodnih stremljenj. — Nadejati se je, da bo društvo štajerskih Slovencev, kakor v preteklosti, vspesno delovalo tudi nadalje, sosebno, ko ima vrle rodoljube v odboru in takega predsednika, kakor je državni poslanec dr. Gregorec.

Na Koroškem v Škocijanski fari so osnovali na binškoštni ponedeljek podružnico sv. Cirila in Metoda. Po pet ur daleč so došli nekateri narodnjaki.

Matej Lazar, c. kr. gimn. prof. v pokoji, vodja naravopisnega oddelka dež. muzeja v Gorici, itd. je umrl 15. jun. t. l. v 63. letu svoje starosti. Pokojnik je bil Slovenec, rojen na Goriškem, obče priljubljen in v društvenem življenju blagodejno delaven narodnjak. Letos je bil predsednik Goriške čitalnice. Blag mu spomin!

Fran Kuralt, graščak na Turnu pri Semiči na Kranjskem, je umrl v 40 letu. Bil je značajan narodnjak katerega bodo hudo pogrešali Belokranjci.

„**Kranjščina**“ bi ugajala bar. Apfaltrernu bolj, nego slovenščina, kaj li še skupni literarni jezik slovenski. Temu gospodu, ki se je osmešil v gosposki zbornici, bi bilo treba izročiti najprej kulturne katekizem ali Abc.; zaradi njega in tovarišev bomo morali podati tudi tako učilo. Za zdaj pa opozorimo na št. 24 „Parlamentarja“, ki je bar. Apfaltrernu in še neki drugi veliki gospodi dal nekoliko zasluženih lekcij.

b) Ostali slovenski svet.

Cesarjevič Rudolf je bil z visoko svojo soprogo cesarjevno Štefanijo na potovanji v Bosno in Hercegovino prvokrat tudi v Zagrebu. Tu je govoril v hrvaškem jeziku. Rekel je na razne nagovore med drugim: „Vrlo nas je radovalo, što smo mogli doći u Hrvatsku i u Zagreb, u ove bisere krune sv. Štjepana, koji su nerazdruživo spojeni sa zemljami ove svete krune, spojeni nerazriješivimi vezi slavne prošlosti i zajednačkih interesah. Ova čustva, koja danas ovdje nalazimo, bila su vazda ures hrvatskoga naroda, koji je čustva vjernosti i privrženosti prama vladajućoj dinastiji sačuvao, vazda u zle i dobre dane, bilo u redovih vojske, bile u mirnom radu i u vrijeme mirna razvoja. . . . Grad Zagreb, koji mi toliko ljubimo, preporučimo osobitoj dobrotistosti našega premilostivega gospodara i cesara.“

„Od tridesetgodisnjega rata borili su se Hrvati na svih ratištih; svagdje se nadjoše hrvatski junaci. Velik broj vojsko-vodjah i častnikah proizašao je iz hrvatskoga naroda. Stotine i tisuće hrabrih Hrvatah prolievali su krv na svih bojištih na slavu i čast dinastije.“

Na vsučilišči je rekel: „Dana vam je ovdje sgoda, da liep, stoljeća stari kulturni jezik s njegovom bogatom književnošću njegujete i dalje usavršavate.“ Mladina velikoškolska je sprejela te besede z največim navdušenjem.

V Sarajevu jo cesarjevič Rudolf povdarjal, da Avstro-Ogerske naloga je, prinašati za padno kulturo na Vstok.

Opomnimo, da n. pr. poročevalec Münch. Allg. Ztg. trdi, da so bile vse hrvaške stranke in Madjari zadovoljni z odgovori cesarjevičevimi. Hrvatje da se nadejajo, da jim Madjari ne bodo več vsiljevali svoje madjarščine, kakor doslej, Madjari pa, da Hrvatje ne bodo hrepeneli ločiti se od Ogerske.

Hrvaški umetniki. Adam Mandrovič, ravnatelj drame narodnega dež. gledališča v Zagrebu, in And. Fijan, sta obiskala Ljubljano in Trst ter priredila slovanskemu občinstvu „dramatično čitanje“. Z veliko pohvalo omenjajo njuno predavanje, samo da v Ljubljani se je bilo udeležilo premalo občinstva.

Konfesijonalna šola na Hrvaškem. V hrvaškem saboru je zastopano veliko Srbov, zlasti od kar je granica priklopljena Hrvaški. Srbi so se nadejali, da jim ostane šola konfesijonalna. Obravnavati se ima nov šolski načrt. Ali dotični odsek z vlado vred ni za konfesijonalno šolo. Načrt je osnovan takó, da bo Srbom uničena verska šola, ako ga sprejme konečno deželni zbor. O tem bi se dalo mnogo govoriti, mi z največim prepričanjem izjavljamo to-le. Hrvatje so se že mnogo pokesali zastran pogodeb, ki so jih sklenili z Madjari. Ali kesali se bodo tudi gledé na šolo, ako se ne sklene tak šolski zakon, kakor bi ugajal srbski narodnosti, srbski cerkvi, ki bi po vsej pravici morala imeti popolnoma

versko šolo. Madjarska vlada dela doma in na Hrvaškem, da bi porušila cerkveno avtonomijo. Hrvatje vedó dobro, kam jo merijo v Budapešti. Gledé na vse to bi morali Hrvatje sami delati na to, da se Srbom obvaruje avtonomija, torej tudi verska šola. Hrvatje, ako razumejo svoj posel prav, bi morali pribojevati Srbom konfesijonalno šolo še celó tedaj, ko bi bilo srbskih poslancev, ki bi bili v tem pogledu nasproti vladi popustljivi. Srbom je treba ohraniti versko šolo in torej tudi učiteljske zavode prirediti v tem znislu. Videant consules! Če ne, pride le prekmalu doba: danes meni, jutre tebi! In kakó se vjemajo konečno stremljenja Hrvatov v zmislu njih prevzisenega mecéna, dike jugoslovanske? Sat!

Jezik avstrijske armade. Novi skupni vojni minister bar. Bauer je rekel v delegacijah, da skupni po veljstveni jezik je vojni potreben, ali jednako potrebno je, da se gojé v isti vojni tudi jeziki pojedinih narodov. S tem je prav po potrebi zavrnil one nemške centraliste, ki trdijo po parlamentih, novinah, brošurah itd., kakor da bi bil celó obstanek Avstro-Ogerske zavisen od izključne rabe nemščine v c. kr. vojni.

„**Staatssprache**“. „Fremdenblatt“, list, ki hoče zastopati zunanjo politiko Avstro-Ogerske, je pisal 14. t. m. med drugim: „Doba, ko so hoteli amalgamovati narodnosti v retorti državnega jezika je minila.“ (. . . Die Zeit, die Nationalitäten in der Retorte der Staatssprache zu amalgamieren, ist vorüber“). Razni zastopniki avstrijskih Slovanov naj si blagovoljno zabeležijo te besede v svojo porabo.

Iz delegacij. Predsednik Smolka je izrekel nasproti avstrijski delegaciji in nasproti cesarju željo, da bi bila večja bremena za vojne potrebe zadnja zaradi preobteženja davkoplačevalcev, da bi bilo možno ohraniti mir in v miru posvetiti se bolj kulturnemu in gospodarskemu delu. Cesar je tikoma pred smrtjo cesarja Friderika v govoru k delegacijama zatrdil, da je zveza Avstro-Ogerske z Nemčijo za cesarja Friderika ravno takó tesna in prijateljska, kakor za Viljema I., in da so odnošaji našega cesarstva prijazni z vsemi drugimi državami. Po smrti cesarja Friderika pa je grof Kalnoky, minister zunanjih del, v istih delegacijah sporočil, da prejšnje vezi z Nemčijo se ne spremenijo tudi za cesarja Viljema II.

Črnogorski knez se je pisмено zahvalil Peterburškemu Slavjanskemu Blagotvoriteljnemu občestvu, da je isto poslalo 3000 rubljev v pomoč Črnogorcem, ki so zaradi slabe lanske letine trpeli in še trpé veliko, in katerim razdeljuje poseben odbor pod predsedništvom Cetinjskega metropolita podporo, katera dohaja, sosebnó iz Rusije. Zato pravi knez: „Črnogorci so mnogo obvezani svojim bratom Rusom in vsekdar jim ostanejo verni in udani.“

Dr. Jurij Posilović, senjski vladika, je podaril za ustanovitev medicinskega oddelka v Zagrebu 1000 gld. in dà prihodnje leto zopet 1000 gld., ako bodo zares delali za to fakulteto.

Na korist Poljakom. Varšavski gubernator general Gurko je naložil vsem deležnikom (notarjem) v poljskem kraljestvu, da bi v bodoče ne pisali nobene listine, s katerimi bi Poljaki zastavljali svojo zemljo Nemcem. To se je zgodilo vsled tega, da je prešlo na Poljskem že mnogo zemlje v nemške roke.

Knjiga Metodova. Kromčičské Noviny od 19. junija t. l. pišejo: Besni Štírec dr. Foregger je očital v državnem zboru Slovanom, kakor bi ne bilo pri njih prava, in kakor bi to, kar imamo, prihajalo od Nemcev. To je,

da se pri nas zakonodavstvo krpa po kroji pruskega prava; ali nam je možno pokazati na „knjigo Metodovo“ po kateri so zakonodavci slovanski petsto let cenili pravo in običaje življenja. Sv. Štepan sosebno je ustrojil pravo ogersko do cela na podstavi knjige Metodove, o kateri pa malo vedó moderni pravniki, ker svoje znanosti črpajo (zajemljejo) naravnost in izključno iz berolinskih virov. Knjiga Metodova je služila tudi ruskemu Jaroslavu za podklado, ko je izdelaval: Pravo Rusko, in jednako se je držal Dušan v zbiranju pravil za javno življenje jugoslovansko, knjige Metodove.

Dr. Nestor D. Monastyaskij, profesor kirurgije v vojnomedicinski akademiji, je umrl v Kraljevcu (Königsberg), v 42. letu starosti. Izučil se je na Dunajskem vseučilišču, bil pa je poznan v vsem medicinskem svetu kot imeniten praktik-zdravnik. Bil je iz Bukovine doma.

Češka akademija znanostij. Neimenovan češki rodoljub je podaril 200.000 gld. z namenom, da bi se osnovala na Češkem akademija znanostij in literature. Podaril je ta veliki znesek v spomin 40letnega vladanja našega cesarja in gledé na to, da se je za vladanja Franca Josipa mnogo storilo v kulturnem pogledu tudi za češki narod. — Glasilo češkega kluba pripoveduje ob tej priliki, da Dunajska akademija znanostij dobiva 60.000 gld. vsakoletne državne podpore. Ta podpora se je bila ob osnovanju akademije odločila z uslovjem, da bo zavod sprejemal dela v jeziki vseh avstrijskih narodnostij. Kljub temu pa da je postala akademija popolnoma nemška. Čehom pa da je jednaka akademija zdaj zaradi tega in še sosebno toliko potrebniša, ker je oživel češki oddelek Praškega vseučilišča. List sam priznava, da ni možno češkim učenjakom spisavati znanstvenih knjig brez javne podpore, to pa zato, ker ne predajo toliko izvodov, da bi se pokrili tiskovni stroški, kaj še li trud pisateljski. Ta resnica o razmerah malih narodov nam je znana dovolj, mi jo beležimo zato, ker se Praški organ drugače napihuje, povdarjajoč popolnoma samostalno češko kulturo.

Gledé na Čehe in na slovanske narodnosti bi bilo opomniti, naj bi, če si že vstvarjajo akademije ali znanstvene zavode, omejevali se na obdelovanje svoje zgodovine in kulturnih oddelkov slovanstva, obsežniše stroke, kakor matematiko, mehaniko, v obče prirodoslovne znanosti, pa naj bi prepuščali onim zavodom, katere vzdržujejo mogočni narodi, mogočne države. S slovanskega stališča in gledé na občne potrebe manjših slovanskih narodnostij bi mi želeli takih blagodelnih slovanskih rodoljubov, ki bi žrtvovali primernih doneskov v osnovo znanstvenega zavoda, ki bi vsem Slovanom uredil in konečno utrdil vso znanstveno terminologijo. Kajti mi vidimo zdaj, da hodijo slovanski oddelki, na veliko škodo skupni stvari vsak, svojo pot. Ta pot se ne drži posebnih metod, ampak jo krene zdaj na levo, zdaj na desno, v obče v jako zakrivljeni tir. Obžalujemo, da imamo dokazov v tem pogledu le preveč.

Podgornik.

Cesar Friderik je umrl 15. junija v Potsdamu. Rojen je bil l. 1831. in na prestolu nemškega cesarstva je bil samo 99 dnij. Umril je po hudih, dolgotrajnih mukah za rakom v grlu. Sočustva trpečemu niso nikjer odrekli. Povsod hvalijo plemenitost njegovega srca. Ruski listi jako sočustveno pišejo o njem.

Cesar Viljem II., je zasedel kraljevi pruski in cesarski nemški prestol kot naslednik, najstari sin pokojnega cesarja Friderika. Rojen je l. 1859. Pripisujejo mu,

da je bolj konservativnega duha in poseben čestilec Bismarckov.

Nemški liberalni listi v službi pruskih interesov. Dunajski „Vaterland“ so napadali nemško-liberalni avstrijski listi ob smrti cesarja Friderika. Ta list je 18. jun. t. l. odgovoril v svojo obrambo med drugim tudi to-le: „Velfski zalog (der Welfenfond) je tisti bogati zalog, kateri donaša toliko, da se krmijo z njim reptilije domačih in zunanjih dežel. Sledovi teh reptilij so preočitni, da bi jih ne zapoznali v naših liberalnih listih. Da bi ne imela Prusija teh tujih dohodkov, bi ona, ki je varčna, ne potrošila toliko, da bi si naklonila novinarstvo, katero ji jemlje v večji meri dobro ime, nego pa da bi ji pridobilo ljubezen. Pa naravno: katera stvar ne toži ali ne kolje, ko se boji, da bi ne odnesli korita od gobca. Toliko o brezmejnem čustvovanju dotičnih umazanih listov.“ — To zabeležimo mi zaradi tega, ker potrjuje patrijotski nemški list, kar že od nekdanj čutimo dobro vsi; potem pa tudi zaradi tega, ker je videti, da v Avstriji iščejo tu pa tam dlake v slovanskih listih, v tem ko prezirajo bruno drugod. Saj se je celó javno očitalo, ni dolgo temu, kakor da bi bila že to pregreha, ko bi imel kak slovanski list, tiskan v Avstriji, naročnikov zunaj naše države. Kaj bi očitali pa potem, ko bi vživali avstrijski slovanski listi podporo, kakoršno po „Vaterlandu“ dobivajo nekatere vrste nemških novin v Avstriji! In „Vaterlandu“ ni se drznil nihče oporekati! Ergo?

Dvestoletnica ruske mornarice so praznovali na raznih krajih na Ruskem 11. junija t. l.; kajti 200 let je zdaj, odkar je Peter Veliki osnoval „русский флотъ“ (ruskij flot).

Devetstoletnica, odkar so Rusi prejeli krščanstvo po sv. Vladimiru, se bo letos praznovala z velikimi svečanostimi in slovesnostimi po vsej Rusiji. Kakó globoko umejo Rusi sami ta spomin, kaže sosebno tudi razprava katero smo začeli ponatiskavati z današnjo št. našega lista. Ves krščanski, sosebno pa ves slovanski svet je dolžan s hvaležnostjo spominjati se dogodka, pred 900 leti pričetega in potem polagoma dovršenega, vsled katerega je veliki ruski narod stopil s spretjem krščanstva v dotiko z drugimi krščanskimi narodi. Svečanost ta se bo vršila 15. julija po starem ali 27. julija po novem stilu t. l. Že danes priporočamo tudi Slovencem, da v društvi poučujejo narod s pojasnili o tem imenitem zgodovinskem dogodku. Praznovanje je najplemenitejšega kulturnega pomena; vredno in potrebno je torej, da se zavedamo tega tudi mi, da Boga hvalimo in da se udeležimo vsaj v duhu svečanosti, pri kateri vam ni možno biti navzočnim tudi telesno. Sicer kolikor je slišati, pojde mnogo Slovanov iz vseh krajev tudi osebnoudeležiti se v Kijevu praznika sv. Vladimiru; zopet drugi bodo pa za isti dan odpošljali slavnostnemu odboru v Kijev telegrafska znamenja o duševni soudeležbi.

Gomile v vzhodnem Frankovskem na Nemškem. „Münch. Allg. Ztg.“ v 2. prilogi od 30. maja t. l. poroča pod naslovom „Das Gräberfeld zu Gesees“ zopet o slovanskih grobiščih in sledovih slovanskega življenja daleč tam na sedanjem nemškem zapadu. Otdod so poslali bavorski akademiji znanostij dva srebrna kolačka, „Schläfenringe“, ki sta se našla v kraji Gesees. Tu so zasledili grob, ki je bil že odkrit; v njem je bilo še nekaj delov otroškega čerepa in zavratna verižica iz votlih biserov, ki so bili po dvoje navrščeni. Vsekakor je, pravi poročevalec, grobišče Gesees-sko slovansko. „Opomniti je, da

je bila navedena gomila nekdanj družinsko pokopališče, ograjeno z leseno ograjo, od katere so 9. maja zasledili še drog, 4:20 m dolg, 8 cm širok in 5 mm debel. Nemci so priobčili nošo tamošnjih prebivalcev pod imenom: „Slavische Trachten im Bayreuther Lande.“

Kakó čudno se vede nemški znanstveni svet: z jedne strani dokazuje, da je bila sedanja zahodna Nemčija naseljena od Slovanov, z druge strani pa hoče lastiti Nemcem dežele, v katerih so bivali in bivajo doslej nepretržno Slovani. Kjer je nekdanj slovanska zemlja zdaj popolnoma v nemških rokah, so nemški učenjaki vendar že toliko „pogumni“, da ne prikrivajo resnice več; tam, kjer bi se nemški živelj rad še le utrdil in dalje razširil na slovanskem svetu, pa skušajo z ničevimi ali okorno osnovanimi razlogi nemštvu prištevati zemljo, o kateri svedočijo zgodovina in sedanje dejanske razmere, da je slovanska.

Bolonja je praznovala ta mesec 800letnico, odkar je polagoma nastalo imenitno vseučilišče, zlasti gledé na pravne nauke. Iz vseh krajev Evrope so obiskovali to italijansko veliko šolo. Tudi Slovani so pošiljali svoje sinove v Bolonjo; naravno, da je nastopil tu kot učitelj tudi mnogokak Slovan. Izmed čeških profesorjev je naveden jeden celó, da je bil v 14. stoletju rektor te šole. Češki Karol IV. je osnoval prvo veliko šolo v Pragi po zgledu Bolonjske šole, in tudi profesorje je Praško vseučilišče dobivalo od začetka iz Bolonjske šole. Češko vseučilišče je zaradi tega in na vabilo poslalo k Bolonjski slovesnosti lastnega zastopnika, učenega jurista dr. Rando. Dr. Randa je dobil poleg drugih učenjakov ob tej priliki častni doktorski diplom Bolonjske univerze.

KNJIŽEVNOST.

Naš cesar Franc Josip I. Spomeniški spis o štiridesetletnici njegove vlade. Za slovensko mladino, priredil učitelj ljudske šole. Tiskala in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani. Cena po jedinim izvodom 18 kr., pri naročitvi na 10.000 in več izvodov po 12 kr. knjižica, na manj pa primerno nižja cena. Knjižica obseza 32 strani, s cesarjevo podobo na čelu, izvršeno v 16 barvah, in z nekaterimi drugimi za slavnost primernimi ilustracijami. Tekst podaja v kratkih črticah življenje cesarjevo in zgodovino za njegovega vladanja.

Poezije. Zložil S. Gregorčič. II. zvezek. V Ljubljani. Založil J. Gorup. Natisnila „Narodna Tiskarna“. 1888. Na 158 str. 56 pesnij. Broširan zvezek po 1 gld., krasno vezan po 1 gld. 60 kr. Po pošti po 5 kr. več. Zvezki z zlato obrezo so vezani v pravo angleško platno z lepo in bogato pozlačenim hrbtom in sprednjo stranjo, in se dobivajo po navedenih cenah pri knjigovezu Fr. Dežmanu v Ljubljani, ki je izvršil krasno to vezanje, kakor je izvršila odlično tisk „Narodna Tiskarna.“

Sim. Gregorčič je vsemu slovanskemu svetu znan pesnik. On pa tudi izraža čustvo ne samo Slovenca, ampak tudi pravega Slovana. V zdaj izišlem II. zvezku je tudi pesem: „Eno dévo le bom ljubil“, katere zadnja kitica se glasi: „Njó le bom ves čas življenja

Ljubil iz srcá globin: Ljuba môja je — Slovénja, Jaz pa Slave zvést sem sin!“ — Nò, Slovencem ni treba posebe priporočati novega daru, s katerim je on zopet počastil ves narod; saj so težko pričakovali, da jim pokloni novih vancev. Preverjeni smo, da narod seže zdaj po njih, nadejajoč se, da za II. zvezkom bodo sledili kmalu drugi.

Stritarjevih zbranih spisov je izšel 48. snopič, ki je obsežniši od prejšnjih, in ki završuje „Pogovore“. V poslednjem, kakor znano, pravi Stritar: „To je moje narodno veroizpovedanje, pisateljska moja oporoka. Kakor jim drago, sprejmó naj in sodijo Slovenci moje besede. Če mi pa hoče kedo ohraniti nekoliko prijaznega spomina, domisli se me časi ter reci blagodušno: „To je bil človek, ki je gojil in učil z malo zmožnostjo, a z velikim navdušenjem tri ideje, in te tri so mu bile: socijalstvo, krščanstvo, slovanstvo!“ —

„Извѣстия“ (Izvestija) Sl. Blagotv. Obščestva so ravno izšla v 3. snopiču t. l. Med drugim obsežajo tudi poročila o dogodkih na Slovenskem. Takó pripoveduje na prvem mestu IV. „Pismo o Slovencih“ o znanem pastirskem listu in o slovanskih časnikih mnogo, kar je Slovencem samim ostalo neznan. Mi bodi mimogredé omenjeno, smo zvedeli še le tu o stvareh, katere zadevajo neposredno tudi nas same. O Slovencih govori prvi in zadnji članek 3. snopiča „Izvestij“.

Slovanský sjezd v Praze roku 1848. Na památku čtyřicítiletou vxpravuje a dokládá akty příslušnými Jan. N. Črny. Nakladatel M. Knapp v Karlíčně. Cena 40 kr. Str. 58.

Srpske narodne pesme. I. Skupio ih po Sremu i za štampu udesio . . . Izdanje braće Ch. Popovića u Novom Sadu, 1888. Cena 90 kr.

„Slovanski Svet“

izhaja po dvakrat na mesec, vselej 10. in 25. dné meseca, in se plačuje ali pošilja naročnina upravnístvu „Narodne Tiskarne“ v Ljubljani.

Naročnina znaša:

za celo leto . . .	3 gld. — kr.
za pol leta . . .	1 „ 50 „
za četrť leta . . .	— „ 75 „

Za ljubljanske naročnike in dijake velja:

celoletno . . .	2 gld. 80 kr.
poluletno . . .	1 „ 40 „
četrťletno . . .	— „ 70 „

Opomnja. Onim, ki se niso še naročili in bi se želeli naročiti tudi za prešlo četrťletje, utegnemo postreči še z vsemi številkami, ki so doslej izšle.

Upravništvo „Slovanskega Sveta“.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. in za četrť leta 75 kr. Za ljubljanske naročnike in za dijake stane celoletno 2 gld. 80 kr. poluletno 1 gld. 40 kr. in četrťletno 70 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo upravništvu „Narodne Tiskarne“ dopisi uredništvu tudi v „Narodno Tiskarno“ v Ljubljani. Izdajatelj biva v Gorici, ulica Parcar 18.